

VALTAKUNNALLISET ALUEIDEN KEHITTÄMISTAVOITTEET 2011–2015

— TALOUDELLISESTI, SOSIAALISESTI JA YMPÄRISTÖLLISESTI KESTÄVÄ SUOMI

0. TIIVISTELMÄ	2
1. TAVOITEPÄÄTÖKSEN TARKOITUS JA LÄHTÖKOHDAT	4
2. KANSALLISEN JA EU:N ALUE-, RAKENNE- JA MAASEUTUPOLITIIKAN YHTEENSOVITTAMINEN	4
3. ALUEIDEN KEHITTÄMISTAVOITTEET HALLITUSKAUDELLE 2011–2015	7
3.1. <i>Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta .....</i>	<i>10</i>
3.2. <i>Edistetään väestön hyvinvointia .....</i>	<i>16</i>
3.3. <i>Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne .....</i>	<i>18</i>
4. ALUEKEHITTÄMISEN ERITYISKYSYMYKSET	21
4.1. <i>Rakennemuutokseen vastaaminen .....</i>	<i>21</i>
4.2. <i>Metropolialueen kilpailukyvyyn vahvistaminen .....</i>	<i>21</i>
4.3. <i>Suurten kaupunkiseutujen toimintaedellytysten turvaaminen .....</i>	<i>22</i>
4.4. <i>Harvaan asuttujen alueiden kehittäminen .....</i>	<i>22</i>
4.5. <i>Itä- ja Pohjois-Suomen kehittäminen .....</i>	<i>23</i>
4.6. <i>Pohjoisen ulottuvuuden hyödyntäminen .....</i>	<i>24</i>
5. ALUEKEHITTÄMISJÄRJESTELMÄN VAHVISTAMINEN	25
5.1. <i>Alue- ja paikallistaso .....</i>	<i>25</i>
5.2. <i>Hallinnonalojen aluestrategiat kansallisella tasolla .....</i>	<i>26</i>
5.3. <i>Kansalliset erityisohjelmat .....</i>	<i>27</i>
5.4. <i>Valtioneuvoston periaatepäätökset .....</i>	<i>28</i>
5.5. <i>Aluekehittämisen voimavarat .....</i>	<i>28</i>
6. TARVITTAVAT SÄÄDÖSMUUTOKSET JA LISÄSELVITYKSET	29
7. TAVOITEPÄÄTÖKSEN SEURANTA JA ARVIOINTI	29
8. TAVOITEPÄÄTÖKSEN VAIKUTUKSET	29
8.1. <i>Vaikutukset talouteen, elinkeinoihin ja aluerakenteeseen .....</i>	<i>30</i>
8.2. <i>Vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin .....</i>	<i>31</i>
8.3. <i>Vaikutukset ympäristöön ja luonnonvaroihin .....</i>	<i>32</i>

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

O. TIIVISTELMÄ

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet (tavoitepäätös) 2011–2015 sisältää hallituskaudella noudatettavat valtioneuvoston toimivallassa olevat aluepoliittiset linjaukset ja kehittämistoimenpiteiden painopisteet. Laki alueiden kehittämisestä (1651/2009) ja valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä (1837/2009) luovat säädöspohjan tavoitepäätöksen sisällölle.

Valtiontalouden tila yhdistettynä alueilla tapahtuvaan väestörakenteen kehitykseen luo kovia paineita alueiden elinvoimaisuuden ylläpitämiselle ja vahvistamiselle. Ikääntymisen vaikutukset julkiseen talouteen ilmenevät sekä lisääntyvästä palvelutarpeesta aiheutuvan menopaineen kasvun että verotulokehityksen hidastumisen kautta. Alueilla joudutaan entistä tarkemmin arvioimaan julkisen rahoituksen antamat mahdollisuudet toimintojen järjestämisessä ja turvaamisessa kaikilla alueen kehittämisen sektoreilla. Tulevien vuosien aikana toteutettavalla kuntauudistuksella pyritään uusimaan rakenteita ja vahvistamaan peruskuntia siten, että ne kykenevät vastaamaan 2020-luvun tarpeisiin.

Vähenevä työikäinen väestö ja osaavan työvoiman puute ovat todellisia uhkia elinkeinoelämän kehittämiselle monella alueella eri puolella Suomea. Alueiden kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että työntekijöitä löytyy jatkossakin keskeisiin koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalvelutehtäviin kattavasti koko maassa. Tämä edellyttää alueiden ja elinkeinoelämän tarpeita vastaavan koulutusrakenteen kehittämistä sekä työelämäyhteyksien tiivistämistä kaikilla koulutusasteilla.

Väestönkehitys lisää tarvetta sosiaalisen eheyden vahvistamiselle sekä kaupungeissa että maaseudulla. Tavoitteena on syrjäytymisen ja huono-osaisuuden ehkäisy sekä turvallisen elinympäristön luominen. Sosiaalisen eheyden vahvistamisessa korostetaan terveyttä edistäviä ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamista.

Hallituksen tavoitteena on rakentaa Suomi luonnon monimuotoisuuden vaalimisen ja ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijämaaksi. Tässä kaupungeilla ja maakunnilla on tärkeä vastuu, sillä alueellisilla valinnoilla on merkittäviä vaikutuksia kasvihuonepäästöihin. Toisaalta ilmastonmuutoksen hillintä- ja varautumistoimet ovat välttämättömiä edellytyksiä sille, että alueet voivat menestyä ja säilyttää toimintakykynsä myös tulevaisuudessa.

Nämä aluekehityksen reunaehdot huomioiden alueiden kehittämistavoitteiden keskeisinä periaatteina korostetaan **jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitämistä, kaiken potentiaalin hyödyntämistä** sekä **alueellisten erityispiirteiden kunnioittamista**.

Alueiden kehittämistavoitteet kiteytetään tässä päätöksessä kolmeen yleiseen linjaukseen:

- 1. Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta**
- 2. Edistetään väestön hyvinvointia**
- 3. Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne**

Lisäksi tavoitepäätöksessä on nostettu esiin erityiskysymyksinä äkillisiin rakennemuutoksiin vastaaminen, metropolialueen kilpailukyvyn vahvistaminen, suurten kaupunkiseutujen toimintaedellytysten turvaaminen, harvaan asuttujen alueiden kehittäminen, Itä- ja Pohjois-Suomen kehittäminen sekä Pohjoisen ulottuvuuden hyödyntäminen.

Hallitusohjelman mukaisesti ministeriöiden tulosvastuuta aluekehittämisestä lisätään. Käytännössä tämä realisoituu hallinnonalojen aluestrategioiden laadintana ja entistä tehokkaampana toteutuksena. **Hallinnonalojen aluestrategioissa konkretisoidaan yksityiskohtaisemmin tavoitepäätöksessä esitetyt strategiset kehittämistavoitteet.**

Hallituksen tavoitteena on tehostaa EU-rahastojen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä Suomessa. EU:n rakennerahastovaroilla tuetaan ensisijaisesti hallitusohjelman mu-

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

kaisten kansallisten ja alueellisten tavoitteiden toteutumista. EU:n alue- ja rakennepolitiikalla sekä maaseutupolitiikalla täydennetään ja tuetaan kansallista aluekehittämistä. Nämä politiikat integroidaan tehokkaaksi tulokselliseksi kokonaisuudeksi uuden rakennerahastokauden ohjelmityön viimeistelyyn mennessä. Näin varmistetaan, että kansalliset ja EU:n alue- ja rakennerahastovarot vaikuttavat samansuuntaisesti.

1. TAVOITEPÄÄTÖKSEN TARKOITUS JA LÄHTÖKOHDAT

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet (tavoitepäätös) sisältää hallituskaudella noudatettavat valtioneuvoston toimivallassa olevat, hallitusohjelman mukaiset aluepoliittiset linjaukset ja kehittämistoimenpiteiden painopisteet. Tavoitepäätöstä toteutetaan valtiotalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa.

Laki alueiden kehittämisestä (1651/2009) ja valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä (1837/2009) luovat säädöspohjan tavoitepäätöksen sisällölle.

Alueiden kehittämisellä luodaan edellytyksiä eri alueiden tasapainoiselle kehitykselle ja kestävään kehitykseen perustuvalla hyvinvoinnilla ja taloudellisella kasvulla. Lain mukaan alueiden kehittämisen tavoitteena on

- 1) vahvistaa alueiden kansallista ja kansainvälistä kilpailukykyä,
- 2) edistää taloudellista tasapainoa ja elinkeinotoiminnan kehitystä,
- 3) edistää kestäväää työllisyyttä,
- 4) vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehittyneisyseroja sekä parantaa niiden omia vahvuuksia ja erikoistumista,
- 5) edistää väestön hyvinvointia ja osaamista sekä alueiden kulttuuria sekä
- 6) parantaa elinympäristön laatua ja kestäväää alue- ja yhdyskuntarakennetta.

Tavoitepäätöksellä suunnataan ja sovitetaan yhteen maakuntien ja eri hallinnonalojen alueiden kehittämisen tavoitteita ja toimenpiteitä. Viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet, edistää niiden toteuttamista ja arvioida toimenpiteidensä aluekehitysvaikutuksia.

Hallinnonalat ovat tulosvastuussa alueiden kehittämisestä ja tämän päätöksen toteuttamisesta. Tavoitepäätöksessä esitetään strategisen tason alueiden kehittämisen linjaukset. Hyväksytyjä linjauksia täsmennetään ja konkretisoidaan ministeriöiden suunnitteluasiakirjoissa sekä aluestrategioissa alueiden kehittämislain 5 §:n edellyttämällä tavalla.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä arvioidaan säännöllisesti alueiden kehittämistavoitteiden toteuttamisen etenemistä sekä käsitellään hallinnonalakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä alueiden kehittämiseksi.

2. KANSALLISEN JA EU:N ALUE-, RAKENNE- JA MAASEUTUPOLITIIKAN YHTEENSOVITTAMINEN

Hallitusohjelman mukaan Suomi on aktiivinen ja aloitteellinen Euroopan unionin jäsen. Eurooppa 2020 -strategian dynaamiset painotukset huomioidaan rakennerahastotoiminnassa ja siirretään painopistettä kohti kasvua, työllisyyttä, osaamista ja innovaatioita sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ympäristön tilaa edistäviä toimenpiteitä. Painopisteenä ovat älykäs kasvu, hyvinvoinnin edistäminen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen sekä ympäristön kestävä kehitys.

Kaudella 2014+ painotetaan hallitusohjelman mukaan rakennerahastotoiminnan pysyvää elinkeinopoliittista vaikuttavuutta, kasvu- ja työllisyysvaikutuksia ja alueiden elinkeinorakenteen ja toimintaedellytysten kestäväää kehittämistä. Suomen kansallisissa EU-ohjelmissa painotetaan aikaisempaa enemmän kaupunkiseutujen kehittämistä. Euroopan aluekehitysrahaston hankerahoitusta on syytä kohdentaa seuraavalla ohjelmakaudella entistä voimakkaammin uusien elinkeinojen aikaansaamiseen, työllisyyden parantamiseen, kasvuhakuisen yritystoimintaan ja päästöjen vähentämiseen. Euroopan sosiaalirahaston painopisteet ovat vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen, työvoiman osaamisen kehittäminen sekä maahanmuuttajien työllistymisen ja kotoutumisen edistäminen.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan sekä kansallisen ja EU:n maaseutupolitiikan toteuttaminen integroidaan tehokkaaksi tulokselliseksi kokonaisuudeksi uuden rakennerahastokauden ohjelmityön viimeistelyyn mennessä. Näin varmistetaan, että kansalliset ja EU:n alue- ja rakennerahastot vaikuttavat samansuuntaisesti. Kansallisen tason yhteensovittamista tehostetaan kehittämällä alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnan toimintaa sekä lisäämällä eri ministeriöiden välistä yhteistyötä hallinnonalojen aluestrategioiden laadinnassa ja niiden toteuttamisessa.

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla sekä maaseutupolitiikalla täydennetään ja tuetaan kansallista aluekehittämistä. Tavoitteena on tukea jäsenvaltioiden taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vähentää alueiden välisiä kehityseroja. Suomessa rakennerahastotoiminta perustuu kansalliseen aluestrategiaan ja maakuntien kehittämissuunnitelmiin ja ohjelmiin ottaen huomioon EU-säädökset, strategiat ja ohjeistus. EU:n maaseutupolitiikkaa puolestaan toteutetaan alueellisten ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmissa. Nämä ovat olennaisia periaatteita myös valmisteltaessa uusia koheesipoliittisia ja maaseutupoliittisia linjauksia ja uutta 2014+ ohjelmakautta.

Kaudella 2007–2013 Suomen saamat EU:n rakennerahastot ovat yhteensä noin 1,7 miljardia euroa. Vuosittain tämä merkitsee noin 0,3–0,4 %:a valtion talousarviomenoista. Valtion talousarviossa EU:n ja valtion vastinrahoitus on keskimäärin 440 miljoonaa euroa vuodessa. Käytännössä siis huomattava osa aluekehitykseen vaikuttavista toimituksista toteutetaan kansallisin varoin. Esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) käyttävät alueellisesti vuosittain noin 2,3 miljardia euroa ja aluehallintovirastot noin 130 miljoonaa euroa. Rakennerahasto-ohjelmien EU:n ja valtion vastinrahoitus ovat kuitenkin tärkeässä osassa alueilla yritystoiminnan kehittämisessä, uusien toimintatapojen luomisessa sekä alueellisen ja paikallisen kehittämisen pullonkaulojen poistamisessa.

EU:n maaseutupolitiikka tarjoaa merkittäviä välineitä ja resursseja alueellisen elinkeino- ja maaseutupolitiikan sekä alueellisten ja paikallisten strategioiden toteutukseen. EU:n maaseuturahaston varat kaudella 2007–2013 ovat noin 2,1 miljardia euroa. Tästä 0,6 miljardia euroa kohdistuu maaseudun kehittämiseen. Vuosittain näihin toimiin on ELY-keskuksilla käytettävissä noin 80 miljoonaa euroa maaseuturahaston varoja ja kansallisen vastinrahan kanssa yhteensä noin 170 miljoonaa euroa. Paikalliset toimintaryhmät ja Euroopan kalatalousrahasto osallistuvat erityisesti paikallisten strategioiden toteutukseen niiden erityispiirteiden mukaisesti. Paikallisilla toimintaryhmillä on vuosittain käytettävissä yhteensä noin 16,7 miljoonaa euroa maaseuturahaston varoja ja valtionvastinrahan kanssa noin 37 miljoonaa euroa.

Uuden ohjelmakauden 2014–2020 Komission yleisasetusehdotuksessa esitetään uutta yhteensovitusmekanismia rakennerahastoille (EAKR, ESR, KO), maaseudun kehittämissuunnitelman sekä meri- ja kalatalousrahastolle (ns. YSK-rahastot, yhteisen strategiakehyksen rahastot). YSK-rahastoille laadittava yhteinen strateginen kehys täsmentää Eurooppa 2020 -strategian tavoitteet älykkästä, kestävästä ja osallistavasta kasvusta kyseisten rahastojen prioriteeteiksi.

Rahastojen yhteiset temaattiset tavoitteet koskevat (1) tutkimusta ja innovaatioita, (2) kommunikaatioteknologioita, (3) pk-yritysten kilpailukykyyn vahvistamista, (4) siirtymistä vähähiiliseen talouteen, (5) ilmaston muutokseen sopeutumista ja riskin ennalta ehkäisyä, (6) ympäristön suojelua ja resurssitehokkuutta sekä (7) kestävästä liikennestä ja infrastruktuuriverkostoista. Lisäksi erityisesti ihmisten hyvinvointiin liittyen teemoja ovat (8) työllisyys ja työvoiman liikkuvuus, (9) sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja köyhyyden torjunta, (10) koulutus ja elinikäinen oppiminen sekä (11) institutionaaliset valmiudet ja tehokas julkinen hallinto. Kyseisten rahastojen ohjelmien keskeisistä yhteisistä asioista laaditaan kumppanuussopimus komission ja jäsenmaan välillä kaudelle 2014–2020.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

EU:n rakennerahasto-ohjelmien uudistuksessa pyritään turvaamaan voimavarojen käytön mahdollisuus koko Suomessa. Suomen kokonaisrahoituksen tulisi säilyä nykyisellään. Harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitus tulee hallituksen näkemyksen mukaan säilyttää vähintään nykyisellä tasolla Pohjois- ja Itä-Suomen osalta.

Kaupunkiulottuvuuden vahvistaminen koheesiopolitiikassa on Suomen näkökulmasta kannatettava. Kaupungit toimivat osaltaan Eurooppa 2020 -strategian toteuttajina ja kaupunkien kehittämiseen voidaan käyttää koheesiopolitiikan rahoitusta. Kaupungeilla tulee olla riittävät edellytykset kilpailukyvyyn vahvistamiseen, kansainvälisten verkostojen kehittämiseen ja sosiaalisen koheesion vahvistamiseen.

Kaudella 2014+ maaseuturahaston osalta määritellään maaseudun kehittämiseksi kolme tavoitetta: maatalouden kilpailukyky, luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmasto sekä maaseutualueiden tasapainoinen alueellinen kehitys. EU:n maaseuturahaston kehittämisaikataulu pyritään jatkossakin turvaamaan laajana toimenpidevalikkona ja kohdentamalla rahoitusta erityisesti harvaan asutuille ja ydinmaaseudun alueille.

Varojen käytön ja vaikuttavuuden tehostamiseksi rakennerahastohallintoa yksinkertaistetaan. Tämä merkitsee rakennerahastojärjestelmän uudistamista ja välittävien elinten tarkistamista. Pysyvien myönteisten työllisyys- ja yritysvaikutusten luomiseksi jatkossa vapautetaan resursseja hankehallinnosta tuottavaan hanketyöhön. Temaattisella keskittämällä ja rakennerahastotoimijoiden vähentämällä luodaan nykyistä yksinkertaisempi toimeenpanojärjestelmä. Käytävissä olevien tukijärjestelmien mahdollinen väheneminen yksinkertaistaa rakennerahastotoimintaa. Eri tukialueiden välisillä raja-alueilla pitäisi huolehtia siitä, ettei yritysrahoituksen taso vääristä yritysten välistä kilpailua.

Kansallisen maaseutupolitiikan ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän siirtyessä vuoden 2012 alusta maa- ja metsätalousministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön vahvistuu alue- ja maaseutupolitiikan yhteensovitus. EU:n maaseutupolitiikka säilyy maa- ja metsätalousministeriön vastuulla. Tämä edellyttää erityishuomiota EU:n ja kansallisen politiikan yhteensovittamisessa.

Eurooppa 2020 -strategia

Eurooppa 2020 -strategian kansallinen ohjelma määrittelee aluekehittämisen sisältöä. Aluekehittämisen keskeisillä periaatteilla ja linjauksilla toteutetaan kansallista Eurooppa 2020 -strategiaa ja tehdään näkyväksi erityyppisten alueiden ja niiden toimijoiden tärkeä rooli sen toteutuksessa.

Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2010 päättämän uuden talous- ja työllisyysstrategian visiona on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Sen tavoitteet koskevat työllisyyttä, tutkimus- ja kehittämismenoja, ilmastoa, koulutusta ja köyhyyden vähentämistä. Strategian pohjalta laaditussa Suomen kansallisessa ohjelmassa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet, joiden avulla Suomi tukee Euroopan laajuisten tavoitteiden toteutumista.

Kauden 2014+ koheesio- ja maaseutupolitiikka on kytketty tiiviisti Eurooppa 2020 -strategiaan. Strategian kolme keskeistä prioriteettia eli osaamiseen ja innovointiin perustuvan talouden kehittäminen, resurssitehokkaamman, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden edistäminen sekä sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta lisäävän korkean työllisyyden edistäminen ovat olleet jo tähänkin asti keskeisiä elementtejä kansallisessa aluekehittämisessä. Ne ovat tärkeitä periaatteita myös valtakunnallisissa alueiden kehittämistavoitteissa.

3. ALUEIDEN KEHITTÄMISTAVOITTEET HALLITUSKAUDELLE 2011–2015

Alueiden kehittämisen tavoitteena on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi. Hallitusohjelman mukaisesti aluekehitysnäkökulma tulee ottaa huomioon erityisesti elinkeinopolitiikassa, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudessa, kestävän kehityksen tavoitteissa sekä liikenne- ja viestintäyhteyksissä. Ympäristöasiat huomioidaan alueiden kehittämisessä läpäisyperiaatteella.

Hallitus tukee maakuntien, kaupunkien ja kuntien omaa dynaamista elinvoimaa, kehityspotentiaalia ja kilpailukykyä globaalissa taloudessa.

Julkisen talouden vakauttamisen aluevaikutukset

Julkisen talouden tasapaino ja kestävyys turvaaminen ovat nousseet maailmanlaajuisen talouskriisin myötä keskeisiksi tavoitteiksi useissa EU:n jäsenmaissa. Suomessa valtion velka on tällä hetkellä EU-maiden pienimpiä, noin 50 % bkt:stä. Monissa maissa, kuten Kreikassa, Italiassa ja Belgiassa, osuus on yli 100 %. Suomen hallitusohjelman yhtenä päätavoitteena on julkisen talouden vakauttaminen ja kestävyysvajeen umpeen kurominen. Tavoitteen saavuttamiseksi tehdään valtion menojen ja tulojen sopeutustoimia. Säästöt ovat laaja-alaisia kohdentuen mm. kuntien valtionosuuksiin, puolustusvoimiin ja muuhun valtionhallintoon, elinkeinotukiin, maa- ja metsätalouden tukiin sekä yliopistojen ja muiden oppilaitosten rahoitukseen. Ilman erityistoimia näillä menoleikkauksilla voi olla merkittäviä alueellisia vaikutuksia ja ne koskettavat suhteellisesti eniten alueita, joiden talous on voimakkaasti riippuvainen julkisesta rahoituksesta. Tällaisia alueita ovat useimmat Itä- ja Pohjois-Suomen alueet, mutta myös monet muut maaseutualueet ja pienet kaupunkiseudut.

Talouden pitkän kasvukauden 1995–2008 aikana eri alueiden osuus valtion menoista vaikiintui. Valtion budjettitalous on ollut keskeinen aluekehitystä vakauttava järjestelmä, koska menot asukasta kohden ovat olleet selvästi suurimmat heikosti menestyvillä alueilla. Vastaavasti alueilta kerätyt valtion verotulot on saatu pääasiassa suurilta keskuseuduilta. Valtion menojen jakautumista ovat paljolti määränneet alueiden sosiaaliset ja taloudelliset tarpeet. Pyrkimyksenä on ollut taata kaikille kansalaisille yhtäläiset palvelut ja peruselintaso asuinpaikasta riippumatta.

Valtion taloudellisen tilanteen heikentyessä menojen leikkaukset vaikuttavat alueille suuntautuviin rahavirtoihin. Tämä edellyttää hallitusohjelmaan sisältyvien menosäästötarpeiden sekä muiden julkisen talouden vakauttamistarpeiden huomioon ottamista sekä alueiden kehittämisen toimenpiteiden tehostamista. Alueilla eri sektorien kehittämisstrategioissa ja -ohjelmissa joudutaan entistä tarkemmin arvioimaan julkisen rahoituksen antamat mahdollisuudet esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamiselle. Varoja on pystyttävä käyttämään tehokkaasti ja fokusoidusti.

Tavoitteena uudistuvat ja hyvinvoivat alueet

Maailmanlaajuiset muutokset taloudessa ja ympäristön tilassa aiheuttavat ulkoisia uudistumis- ja sopeutumispaineita. Suomen sisäiset paineet alueiden kehittämisessä liittyvät keskeisesti väestön hyvinvoinnin turvaamiseen, alueiden kilpailukykyyn ylläpitämiseen sekä ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Näihin ulkoihin ja sisäisiin haasteisiin tulee alueilla löytää taloudellisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja.

Muutosten ennakointi, heikkojen signaalien ja trendien tunnistaminen sekä saadun tiedon hyödyntäminen on nopeasti muuttuvassa maailmassa välttämätöntä. Kilpailukykyisimpiä

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

ovat alueet, jotka tiedostavat omat vahvuutensa sekä pystyvät uudistamaan osaamis- ja innovaatorakenteitaan, luovuuspotentiaaliaan ja toimintatapojaan ympäristön asettamia vaatimuksia vastaaviksi. Alueiden elinvoimaisuuden perustana ovat osaavat ihmiset. Uudistuminen on mahdollista heidän osaamistaan ja hyvinvointiaan parantaen ja hyödyntäen.

Suomen saaminen vahvalle ja kestäväälle kasvu-uralle edellyttää elinkeinotoiminnan edellytysten parantamista ja mahdollisuuksien luomista koko maassa. Tavoitteena on uudistaa ja monipuolistaa elinkeinorakennetta, vahvistaa yritysten ja yrittäjyyden toiminta- ja kasvuedellytyksiä sekä luoda vetovoimaisia alueellisia innovaatioympäristöjä. Perinteisten vahvuuksien, kuten alkutuotannon ja perusteellisuuden kehittämisen lisäksi alueilla tulee löytää uusia kasvualoja teollisuudessa, palveluissa ja luovilla aloilla.

Työvoiman saatavuudessa on suuria toimialoittaisia ja alueellisia eroja. Alueet, jotka menettävät nopeasti väestöään ja työvoimaansa, tarvitsevat keinoja sopeutumiseen ja kohdennettuja tukitoimenpiteitä. Työvoimareservi tulee saada alueilla mahdollisimman hyvin käyttöön. Tätä edistetään myös lisäämällä sukupuolten välistä tasa-arvoa työmarkkinoilla ja koulutuksessa. Alueellisten työmarkkinoiden osaamistarpeisiin vastaamiseksi parannetaan koulutuksen osuvuutta ja työelämäyhteyttä kaikilla koulutusasteilla sekä kehitetään pendelöinnin ja etätöiden mahdollisuuksia. Työvoiman saatavuus varmistetaan erityisesti keskeisissä koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalveluissa.

Väestön ikärakenteen muutos haastaa alueet uudistumaan. Työikäisen väestön osuuden pieneneminen koskettaa koko Eurooppaa, mutta on Suomessa kaikkein nopeinta. Toistaiseksi vanhusväestön osuuden kasvu on ollut suurta erityisesti maaseutumaisilla alueilla. Lähivuosina väestö ikääntyy kuitenkin nopeimmin kaupungeissa ja niitä ympäröivällä maaseudulla. Ikääntyminen vaikuttaa alueilla palvelutarpeiden kasvuun ja huoltosuhteen kehitykseen. Vähentävä työikäinen väestö näkyy alueilla työvoiman tarjonnan vähenemisenä, verotulojen pienenemisenä ja kulutuskysynnän muutoksena – vaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyuden näkökulmasta.

Ikääntymisen vaikutukset tuntuvat kaikilla alueen kehittämisen sektoreilla ja sen tuomiin haasteisiin voidaan vastata vain tarttumalla asiaan kokonaisvaltaisesti. Tämä edellyttää alueilta väestökehityksen huomioimista ja uusien ratkaisujen luomista niin koulutuksessa, työllisyys-, sosiaali- ja terveyspalveluissa, liikenne- ja yhdyskuntasuunnittelussa kuin elinkeinojen kehittämisessäkin. Ennen kaikkea se vaatii poikkisektoraalisen kehittämisotteen vahvistamista ja hallinnon rakenteiden uudelleenarviointia. Alueet voivat toimia edelläkävijöinä aktiivisen ikäpolitiikan rakentamisessa.

Tulevien vuosien aikana toteutettavalla kuntauudistuksella pyritään uusimaan rakenteita ja vahvistamaan peruskuntia siten, että ne kykenevät vastaamaan 2020-luvun tarpeisiin. Väestön ikääntyminen, lisääntyvä palvelutarve sekä julkisen talouden vakauttaminen edellyttävät alueilta hyvinvointipalvelujen tuottavuuden, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamista. Kunnissa tarvitaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä ja hallinnollisten rajojen madaltamista palvelujen tuottamiseen liittyvien ratkaisujen kehittämiseksi.

Alueiden sosiaalisen kestävyuden turvaamisessa kiinnitetään erityistä huomiota kaupunkiköyhyyden ehkäisyyn ja sosiaalisen segregaaation vähentämiseen. Syrjäytymisen ehkäisemisessä painotetaan varhaisen tuen merkitystä. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan parantaa puuttamalla ongelmiin nopeasti ja lisäämällä osallistumismahdollisuuksia.

Alueidenkäytön suunnittelu luo edellytyksiä kestäväälle alueiden kehittämiselle. Tämän vuoksi on tärkeää, että valtion viranomaisten toiminnassa ja maakunnan suunnittelussa

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

otetaan huomioon valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja edistetään niiden toteuttamista.

Kestävää aluerakennetta kehitetään monikeskuksisena ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Globaalissa taloudessa menestyminen edellyttää hyviä ja toimivia liikenne- ja viestintäyhteyksiä kaikkialle maailmaan. Liikennepolitiikka kytketään kokonaisvaltaisesti ja poikkihallinnollisesti elinkeinoelämän, talouden ja työllisyyden sekä alueiden kehittämisen kehykseen. Liikennepoliittisella selonteolla linjataan yli vaalikauden ulottuvat strategiset tavoitteet tulevien hankekokonaisuuksien pohjaksi ja valtakunnan keskeisten liikenneverkkojen kehittämiseksi. Työssä varmistetaan muun muassa maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelurakenteiden ja kestävän kehityksen huomioon ottaminen sekä elinkeino- ja aluekehityksen edellytykset.

Puhdas, monimuotoinen luonto, puhtaat vedet, hoidettu ja elinvoimainen kulttuuriympäristö sekä luonnonvarojen rikkaus ovat suomalaisten alueiden vetovoimatekijöitä. Hyvä elinympäristö tukee ihmisen terveyttä, tarjoaa sosiaalista hyvinvointia ja mahdollisuuksia viihtyisään asumiseen. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen keskuksissa ja niiden lähialueilla sekä toimivuuden parantaminen ovat tärkeitä painopisteitä hyvinvoinnin turvaamisessa väestön ikääntyessä, ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamisessa.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen ja luonnonvarojen niukkeneminen edellyttävät sekä kulutus- ja käyttäytymistottumusten muutosta että perinteisten toimialojen uudistumista. Energiantuotannon ja -käytön investointeja ohjataan uusiutuvaan energiantuotantoon ja energiatehokkuuden parantamiseen. Kestävän kehityksen teknologiat ja energiaratkaisut, ekotehokkuus ja vähäpäästöiset prosessit antavat mahdollisuuksia uudenslaisille liiketoimintakonsepteille, vahvistavat yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja luovat työmahdollisuuksia koko maassa.

Aluekehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että jokaisella ihmisellä on mahdollisuus ja valmiudet osallistua tietoyhteiskuntaan ja digitaaliseen maailmaan esteettömästi varallisuudesta, terveydentilasta, taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta. Tämän vuoksi arjen sujuvuutta ja elinkeinoelämän kilpailukykyisyyttä mahdollistavat nopeat tietoliikenneyhteydet ulotetaan maan kaikkiin osiin. Tämä on tärkeää erityisesti ikääntyvillä ja harvaan asutuilla alueilla, joissa etäisyydet palveluihin ovat pitkiä. Tietoteknisten sovellutusten ja älyratkaisujen sekä teknologia-, tuote-, palvelu- ja kulttuuri-innovaatioiden käyttäminen vahvistaa alueiden tasavertaisuutta, lisää yritysten kilpailukykyä sekä väestön turvallisuutta.

Tavoitepäätöksen linjaukset

Alueiden kehittämislain ja hallitusohjelman mukaiset alueiden kehittämistavoitteet kiteytetään tässä päätöksessä kolmeen yleiseen linjaukseen

- ***Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta***
- ***Edistetään väestön hyvinvointia***
- ***Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne***

Päätöksessä on lisäksi kolme kaiken läpimenevää teemaa: jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitäminen, kaiken potentiaalin hyödyntäminen sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittaminen.

Linjauksissa otetaan huomioon kaupunkien, maaseudun ja saaristoalueiden erilaiset kehittämistarpeet ja niihin perustuvat erilaiset kehittämisvälineet.

Metropolialue ja suuret kaupunkiseudut toimivat vahvoina alueidensa vetureina, monipuolisina ja kansainvälisesti kilpailukykyisinä elinkeino-, innovaatio- luovuus- ja osaamisympäristöinä. Monikeskuisuus on maan kehittämisessä vahva kilpailutekijä. Monikeskuisen aluerakenteen solmukohdat tasapainottavat aluerakennetta ja toimivat maan sisäisessä työnjaossa omiin vahvuuksiinsa erikoistuneina keskuksina. Metropolialueen ja suurten kaupunkiseutujen kehittämisellä parannetaan niiden kykyä palvella alueensa ja ympäröivien alueiden väestöä erikoistuneella palvelutuotannolla. Keskeisiä tavoitteita ovat myös kansainvälisen kilpailukykyyn lisääminen, eheän yhdyskuntarakenteen kehittäminen ja sosiaalista kestäväydestä huolehtiminen. Maakuntakeskukset, teolliset keskukset sekä seutukaupungit ovat keskeisessä roolissa, kun etsitään ratkaisuja elinkeinoelämän uudistumiseen, yhteyksien rakentumiseen sekä peruspalvelujen turvaamiseen erityyppisillä kaupunkiseuduilla.

Maaseutu on yksi suomalaisten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kilpailukykyyn lähde. Maaseudun voimavarat, kuten tila, hiljaisuus, väljä asutus, puhdas luonto ja luonnonvarat sekä uusiutuva energia ja paikalliset ratkaisut sen hyödyntämisessä ovat tärkeitä kestävässä kehityksessä sekä vihreän ja luovan talouden kysyntään vastaamisessa. Nämä tarjoavat maaseutuympäristön- ja elämäntavan valinneille yrittäjille ja maaseutuelinkeinojen harjoittajille lisääntyviä mahdollisuuksia kehittää asiakaslähtöisiä lähipalveluja. Maaseutuasumista sekä matkailu- ja muita vapaa-ajan toimintoja kehittämällä edistetään maaseudun taajama- ja kyläverkoston infrastruktuurin säilymistä.

Saaristo- ja vesistöalueiden kehittämisessä korostetaan saariston vetovoimaa ympärivuotisessa ja osa-aikaisessa asumisessa sekä matkailussa ja muussa virkistyskäytössä. Saaristopolitiikalla vähennetään meren ja vesistöjen rikkoman rakenteen aiheuttamia haittoja ja lisäkustannuksia elinkeinoelämälle ja saaristoyhdyskunnille. Siinä otetaan huomioon saariston kulttuuri-, virkistys-, luonto- ja ympäristöarvot.

Alueiden erityispiirteet huomioivaa aluekehittämistä ei voida toteuttaa osa-alueiden kehittämisenä toisistaan irrallisena. Vuorovaikutukseen perustuvassa yhdyskuntarakenteessa erikokoiset keskittymät kylistä suuriin kaupunkeihin ja erityyppiset maaseutualueet muodostavat verkostomaisen kokonaisuuden, jossa eri aluetyyppien resurssit ja vahvuudet täydentävät toisiaan.

Alueiden kehittämistavoitteisiin sisältyy saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytysten kehittäminen hallitusohjelman linjausten mukaisesti.

3.1. Vahvistetaan alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta

Uudistetaan ja monipuolistetaan elinkeinorakennetta

Alueiden kehittämisellä vahvistetaan kansantaloutta sekä elinkeinotoiminnan ja työllisyyden edellytyksiä koko maassa. Olennaista on uuden, kestäväan kehitykseen perustuvan kasvun aikaansaaminen elinkeinorakennetta uudistamalla ja monipuolistamalla sekä parantamalla yrittäjyyteen ja yritystoimintaan liittyviä toimintaedellytyksiä. Tämä edellyttää uudenlaisia yhteistyömuotoja, alueiden toimijoiden kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista sekä Suomen kilpailukykyyn kannalta keskeisten vahvuuksien parempaa hyödyntämistä.

Suomessa tarvitaan kansainvälistä huippua olevia innovaatiokeskittymiä. Suurten kaupunkiseutujen rooli kansallisen innovaatiostrategian toteuttajina ja innovaatioiden kasvualustoina on keskeinen. Suurten kaupunkiseutujen kansainvälistä yhteismarkkinointia kehitetään yhteistyössä valtion kanssa ulkomaisten sijoittajien saamiseksi investoimaan Suomeen.

Aluekehityksen kannalta on tärkeää saada myös suurten keskittymien ulkopuoliset yritykset ja toimijat mukaan kysyntä-, käyttäjä- ja työelämälähtöisten innovaatioiden kehittämiseen sekä kansallisiin ja kansainvälisiin innovaatioverkostoihin.

Vetovoimaisten innovaatiokeskittymien luomiseksi valmistellaan neuvottelumenettely, joka edistää yhteistyötä ja voimavarojen koordinoitua käyttöä kaupunkiseutujen ja valtion keskeisten toimijoiden välillä. Kasvusopimuksia valmistellaan koko maassa suurimpien kaupunkikeskusten, valtion, korkeakoulujen, elinkeinokehitysyhtiöiden ja muiden keskeisten toimijoiden kesken. Sopimuksilla tähdätään koko maan talouskasvun vauhdittamiseen ja kansallisen innovaatiostrategian toteuttamiseen.

Kysyntä-, käyttäjä- ja työelämälähtöistä innovaatiotoimintaa edistetään rakentamalla julkisille palveluille kuntien, valtion ja muiden toimijoiden yhteistyöllä kehittämissympäristöjä ja luomalla edelläkävijämarkkinoita. Maaseutumaisilla alueilla tarvitaan aktiivisia toimijoita rakentamaan paikallisia innovaatioyhteisöjä ja yhdistämään paikallinen osaaminen laajempiin tieto- ja osaamisverkostoihin sekä resursseihin.

Yrittäjyyttä, alkavaa yritystoimintaa ja innovaatiotoimintaa sekä potentiaalisten yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tuetaan laadukkaalla yritysneuvonnalla ja tarjoamalla subventoituja pk-yritysten osaamista kehittäviä asiantuntija- ja koulutuspalveluja maanlaajuisesti. Laadukkaan yritysneuvonnan saatavuudesta huolehditaan eri alueilla sekä vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä ja yrittäjyyskasvatusta kaikilla koulutuksen asteilla. Alueiden ja seutujen yrityspalvelujen rooleja, työnjakoa ja resurssien suuntaamista selkeytetään seudullisilla yrityspalvelusopimuksilla. Erityisesti maaseudulla tarvitaan monipuolisia ja joustavia yrittäjyyden muotoja, kuten osuustoimintayrittäjyyttä ja monialaista yrittäjyyttä.

Palvelutuotanto on merkittävä kansantalouden kasvun tekijä. Suomessa on vahvaa osaamista, jonka hyödyntämistä uusien menestystuotteiden ja -palvelujen synnyttämiseksi on tehostettava. Globaaleilla markkinoilla esimerkiksi korkean teknologian tuotteiden yhdistämisellä palvelukonsepteihin on suuria mahdollisuuksia. Palveluliiketoiminta, jossa hyödynnetään alueiden vahvuuksia esimerkiksi virkistyksessä, terveyden edistämässä, matkailussa, kulttuuritoiminnassa ja elämysteollisuudessa, vahvistaa alueiden elinkeinoperustaa.

Matkailu on merkitykseltään kasvava ala. Suomi pyrkii erikoistumaan alueiden ominaispiirteitä hyödyntäviin matkailupalveluihin. Erityisinä vahvuuksina ovat luonto ja siihen liittyvät aktiviteetit, suomalainen kulttuuri ja elämäntavat sekä ainutlaatuinen asema Venäjän naapurina. Matkailun kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota keskittymien ja -verkostojen vahvistamiseen, yritysten kasvun ja kehittymisen vauhdittamiseen sekä matkailualueiden infrastruktuurin parantamiseen.

Kulttuurin ja luovien alojen mahdollisuuksia tulee hyödyntää eri politiikkalohkoilla kaikilla hallinnon tasoilla. Luovilla aloilla on uusia liiketoimintamahdollisuuksia, joihin pyritään kannustamaan kasvavilla rahoituspanostuksilla ja alan erityispiirteiden huomioimisella. Luovien alojen elinkeinotoiminnan ja viennin mahdollisuuksia vahvistetaan mm. tuote- ja palvelukehityksen avulla. Kulttuuri- ja liikunta-alan palvelujen, luovien alojen kehittämistoimien ja suur tapahtumien vaikutusta alueiden kilpailukykyyn ja elinvoimaan vahvistetaan.

Vihreällä kasvulla tavoitellaan talouden kestävästä kehityksestä siten, että ehkäistään ympäristön kuormitusta, luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja kestäväntöytä luonnonvarojen käyttöä. Kehitys tarjoaa uusia mahdollisuuksia ympäristöystävällisen teollisuuden, työn ja teknologian kehittämiseksi koko maassa. Julkisen hallinnon rooli rajoittajasta mahdollistajaksi on biotalouden kehittämisessä keskeistä.

Kestävä kehittäminen on nostanut esiin tarpeen panostaa uusiutuvaan energiaan, vihreään liikenteeseen, ekomatkailuun, eko-rakentamiseen, cleantech-toimialaan, kestävään jätteenkäsittelyyn ja vesitalouteen, kestävään maa- ja metsätalouteen sekä energia- ja materiaalitehokkaiden tuotteiden tuotantoon ja niihin liittyviin palveluihin. Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuva talous edellyttää kaupunki- ja maaseutualueiden vuorovaikutusta, voimavarojen yhdistämistä sekä monien toimijoiden erisuuntaisten intressien ja arvojen yhteensovittamista. Kannattava liiketoiminta edellyttää toimintaketjun parempaa hallintaa sekä yhteistyön tiivistämistä yritysten, tutkimuslaitosten ja kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatioiden välillä.

Ruoan tuotannon ja elintarviketalouden merkitys kasvaa Suomessa pitkällä aikavälillä. Tämä perustuu Suomen luontaisiin vahvuuksiin, kuten puhtaaseen maaperään ja runsaasiin vesivaroihin. Ruoan alkuperä sekä tuottamisen ja kuluttamisen vastuullisuus ovat tulevaisuuden kilpailutekijöitä. Alueellisiin lähiruokajärjestelmiin liittyviä liiketoimintakonsepteja kehitetään.

Metsät ovat tärkeä osa maaseudun asuin- ja virkistysympäristöä sekä suomalaista kulttuuria. Metsäraaka-aineiden ja metsien tarjoamien aineettomien palvelujen uudenlaista kestävää käyttöä edistetään panostamalla tähän liittyvään tutkimus- ja tuotekehitykseen. Luonnon-, maiseman- ja ympäristönhoidon liiketoimintakonsepteja kehitetään ja lisätään metsiin perustuvaa yrittäjyyttä sekä eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnistetty strategisena kärkihankkeena Metsäalan strateginen ohjelma. Hallituskauden mittaisessa ohjelmassa toteutetaan metsäalan kilpailukykyä ja uudistumista edistäviä muutosprosesseja sekä seurataan ja ennakoidaan alan muutoksia. Ohjelmalla koordinoidaan eri hallinnonalojen ja sektoreiden yli meneviä toimenpiteitä. Lisäksi kansallinen metsäohjelma ja alueelliset metsäohjelmat luovat perustaa luonnonvaratalouden suunnittelulle ja edistämislle.

Maaperän monipuoliset mineraalivarannot tarjoavat mahdollisuuksia kaivostoiminnan kehittymiselle ja uuden liiketoiminnan syntyiselle monilla alueilla. Kaivosalan osaamisesta tehdään Suomen painopiste EU:n elinkeinopolitiikassa ja vaikutetaan aktiivisesti EU:n päätöksiin. Alan kasvussa on otettava huomioon ympäristön kestävyys, alueen asukkaiden hyvinvointi, infrastruktuuri, työvoiman koulutustarpeet ja palvelut. Kaivannaisteollisuudessa tuote- ja teknologinen kehitys ovat tärkeässä asemassa.

Saaristossa sekä syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla on paljon elinkeinopoliittista potentiaalia, erityisesti matkailussa sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelujen kehittämisessä. Elinkeinojen kehittäminen näillä alueilla edellyttää, että mahdollisuudet elinkeinojen harjoittamiseen kuten asumiseen, liikkumiseen, nopeiden tietoliikenneyhteyksien käyttöön sekä peruspalvelujen saantiin ovat kunnossa.

Koulutuksella osaavaa työvoimaa

Monipuolisella ja korkeatasoisella koulutuksella luodaan edellytyksiä osaamisen, innovatiivisuuden, luovuuden ja uudistumisen vahvistamiselle kaikilla alueilla. Elinkeinorakenteen uudistumisen myötä osaamisen laadulliset ja määrälliset vaatimukset muuttuvat nopeasti. Tämän vuoksi on tärkeää vahvistaa yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, lukioden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä alueidensa yritysten ja innovaatiotoiminnan keskeisten toimijoiden kanssa. Näin luodaan edellytyksiä alueellisten työmarkkinoiden pitkän aikavälin osaamistarpeisiin vastaamiseen ja kaiken työvoiman työllistymiseen.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Koulutuksen ennakoinnilla ohjataan koulutuksen ja tutkintojen rakenteita, sisältöjä sekä määrällistä tarjontaa vastaamaan työelämän ja yhteiskunnan muuttuvia tarpeita. Oppilaitosverkkoa sopeutetaan väestönkehitykseen ja ennakoitavissa olevaan työvoimatarpeeseen samalla kun koulutuksen saatavuus ja sivistyksellinen yhdenvertaisuus maan kaikissa osissa turvataan.

Perusopetuksen laatua kehittämällä varmistetaan kaikille mahdollisimman laaja yleissivistys, mahdollisuus oppimiseen sekä luovuuden, osaamisen ja erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen. Kuntien vastuuta perusopetuksen päättävien nuorten ohjauksesta vahvistetaan.

Vapaan sivistystyön aseman turvaamisella varmistetaan nuorten koulutuksellisia mahdollisuuksia. Kansanopistojen koulutusmahdollisuudet edistävät osaltaan nuorten opiskeluintoa ja estävät myös syrjäytymiskehitystä tilanteessa, jossa nuoret eivät ole muutoin päässeet jatkamaan peruskoulun jälkeisiin opintoihin.

Lukioiden rahoituspohjan uudistamisella ja etäopetusta hyödyntämällä turvataan ikäluokkien pienentyessä lukiokoulutuksen laatu ja alueellinen saavutettavuus. Toisen asteen ammatillisella koulutuksella tuotetaan korkeatasoista ammattiosaamista työelämän tarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen riittävä tarjonta varmistetaan ja se kohdennetaan alueellisen tarpeen mukaan.

Ammattikorkeakoulujen rakenneuudistuksessa huomioidaan alueiden elinkeinoelämän tarpeet ja positiivisen aluekehityksen vahvistaminen. Erityisesti painotetaan työelämän tarvitsemää korkeatasoista osaamista sekä tuotanto- ja palveluinnovaatioiden kehittämistä tukevien koulutus- ja kehittämispalvelujen tuottamista alueen elinkeinoelämälle. Tässä tulee toimia tiiviissä yhteistyössä myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen kanssa. Ammattikorkeakoulujen rahoituksessa lisätään tutkimus- ja kehittämistoiminnan osuutta ja vahvistetaan niiden erikoistumista.

Jokaisessa maakunnassa tulee toimia yksi tai useampi korkeakoulu. Korkeakoulujen nykyistä toimipisteverkkoa kootaan riittävän laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi. Korkeakoulujen strategista yhteistyötä alueensa muiden toimijoiden kanssa lisätään innovaatioympäristön kehittämisessä alueiden osaamisalat ja erikoistumistarpeet huomioiden. Korkeakoulutuksen tehokkuutta, vaikuttavuutta ja kansainvälistymistä vahvistetaan.

Korkeakoulutuksen laadun parantamiseksi ja toisen asteen koulutuksen alueellisen kattavuuden turvaamiseksi edistetään oppilaitos- ja korkeakoulurajat ylittävää tilojen, tukipalvelujen ja opettajaresurssien yhteiskäyttöä. Kaikille opiskelijoille turvataan laadultaan tasavertainen koulutus ja opintoja tukevat palvelut opiskelupaikkakunnasta riippumatta.

Aikuiskoulutusorganisaatioiden rooli alueellisessa kehittämisessä on vahvistunut niiden työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän myötä. Aikuiskoulutuksen avulla pyritään turvaamaan työvoiman saatavuus ja osaaminen, huolehtimaan koko aikuisväestön koulutus- ja sivistysmahdollisuuksista sekä vahvistamaan yhteiskunnan eheyttä ja tasa-arvoa. Elinikäistä oppimista edistetään siten, että kaikilla on mahdollisuudet uuden oppimiseen ja osaamisen täydentämiseen koko elämänkaaren ajan.

Kansalaisopistot ovat maan eri osissa keskeisiä kulttuuri-, ja harrastuspalvelujen sekä aikuiskoulutuspalvelujen tarjoajia. Kansalaisopistoverkoston alueellista toimivuutta lisätään.

Maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään vahvistetaan kaikin keinoin. Tavoitteena on maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat. Maahanmuuttajien kotoutumista, työllistymistä sekä aiemmin hankitun osaamisen uudis-

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

tamista edistetään koulutuksen, kulttuurin ja liikunnan keinoin. Maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvän kielikoulutuksen tasoa parannetaan ja laajuutta lisätään niin, että koulutus antaa todelliset valmiudet osallistua mm. maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen. Maahanmuuttajien keskipitkän ja pitkän aikavälin työvoima- ja koulutustarpeista laaditaan tarkempia valtakunnallisia ja alueellisia tavoitteita.

Kestävää kasvua ja työllisyyttä

Osaavan työvoiman saatavuus ja toimivat työmarkkinat ovat alueilla elinkeinoelämän keskeisiä toimintaedellytyksiä. Työvoiman saatavuudessa on suuria toimialoittaisia ja alueellisia eroja. Suomen kilpailukyvyn kannalta on tärkeää, että alueellisia eroja työttömyysasteessa ja työllisyysasteessa vähennetään voimakkaasti sekä parannetaan työvoiman alueellista kohtaantoa. Erityistä huomiota kiinnitetään nuorten tukemiseen.

Kestävän kasvun ja työllisyyden aikaansaamiseksi edistetään yrittäjyyttä, kehitetään koulutusta ja tuetaan työurien pidentymistä. Työelämän laadun ja työhyvinvoinnin kehittämiseksi laaditaan työelämän kehittämisstrategia. Hyviä käytäntöjä välitetään ja siirretään käyttöön maan eri osien välillä sekä kansalliselle tasolle.

Työvoimakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tarjonnassa otetaan huomioon eri toimialojen ja ammattien työvoiman kysyntä ja alueelliset tarpeet. Työelämän ja koulutuksen kohtaantoa parannetaan toteuttamalla työvoima- ja koulutustarpeiden alueellista ennakointia erityisesti maakuntien liittojen kanssa sekä lisäämällä koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Uusia valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia työllisyyttä edistäviä toimintatapoja edistetään räätälöidyin toimenpitein ja erilaisilla sopimusmenettelyillä.

Nuorten työttömyys vaihtelee taloustilanteen mukaan voimakkaammin kuin muun väestön. Työttömyyden negatiivisten vaikutusten katsotaan olevan erityisen haitallisia juuri nuorten kohdalla. Alueiden uusiutumisen vahvistamiseksi huolehditaan nuorten työllistymisestä, yhteiskuntaan kuulumisesta ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Vuoden 2013 alusta lukien toteutetaan yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Yhteiskuntatakuun toteutumista tuetaan alueellisella yhteistyöllä. Lisäksi kuntien vastuuta perusopetuksen päättävien nuorten ohjauksesta vahvistetaan. Jotta tämä olisi mahdollista, sähköiset seurantajärjestelmät tulee saada toimiviksi. Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa edistetään ja toimintaa kehitetään koko maan kattavaksi.

Työelämän ulkopuolella olevien ryhmien kuten osatyökykyisten ja maassa jo olevien maahanmuuttajien työvoimapotentialin hyödyntämiseksi kohdennetaan erityistoimia. Myös eläkeikäisillä on paljon osaamista ja resursseja, jota voidaan saada mukaan työelämään ja yrittäjyyteen. Eri ikäluokkien työllistymistä ja työssä jaksamista sekä pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten aktiivointia työmarkkinoille tuetaan kehittämällä työelämän laatua ja joustoja. Valtion ja kuntien välistä yhteistyötä pitkäaikaistyöttömyyden alentamisessa kehitetään hallituskauden mittaisella, vuonna 2012 aloitettavalla kuntakokeilulla. Työvoiman palvelukeskustoiminnan lakisääteistäminen ja ulottaminen koko maahan toteutetaan vuodesta 2014 alkaen.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnistetty strategisena kärkihankkeena Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus -strateginen ohjelma. Ohjelmassa arvioidaan työvoimapolitiikan sisältöä ja rakenteiden toimivuutta sekä tehdään sitä koskevia kehittämissuunnitelmia. Keväällä 2012 hallitus tekee ohjelman pohjalta periaatepäätöksen, jossa määritellään työpoliittiset linjaukset sekä työvoimapolitiikan sisällön ja rakenteiden kehittämisen suuntaviivat.

Tuottavuuden nostamiseksi ja työelämän laadun parantamiseksi panostetaan työntekijöiden osaamisen kehittämiseen. Laadullisesti kestävä tuottavuuden kehittämistä tarvitaan kaikilla toimialoilla ja kaikilla työpaikoilla. Työntekijöiden työkyky ja -hyvinvointi ratkaisevat sen, miten kauan työssä jaksetaan, ja voidaanko työuria pidentää. Tärkeää on edistää sellaisia toimintatapoja, jotka perustuvat henkilöstön jatkuvaan laajaan osallistamiseen, aloitteellisuuteen ja luovuuden hyödyntämiseen sekä johdon ja henkilöstön yhteistoiminnan kehittämiseen. Työelämää on kehitettävä vastaamaan ihmisten elämänkaarta.

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmistellaan työelämän kehittämisstrategia. Sen jälkeen käynnistetään työpaikoille suunnattu laaja kansallinen yhteistyöhanke, jonka osana Tekes käynnistää erillisen työorganisaatioiden kehittämisohjelman eri aloja ja erikokoisia yrityksiä varten. Osana strategia- ja ohjelmatyötä etsitään alueellisesti sopivia ratkaisuja alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämispalveluja viedään yrityksiin osana tarjolla olevia alueellisia ja paikallisia yrityspalveluita.

Työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä edistetään alueellisten työmarkkinoiden ja alueiden tunnistamien tarpeiden pohjalta.

Uusiutuva energia ja kestävä luonnonvarojen käyttö

Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi investointeja ohjataan uusiutuvaan energiantuotantoon ja energiatehokkuuden parantamiseen. Perinteisen energiateknologian rinnalle kehitetään kasvua tuovia uusiutuvia lähteitä käyttäviä hajautettuja energiajärjestelmiä. Kestävän kehityksen teknologiat ja energiaratkaisut, ekotehokkuus ja vähäpäästöiset prosessit antavat mahdollisuuksia uudenlaisille liiketoimintakonsepteille, vahvistavat yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja luovat työmahdollisuuksia koko maassa.

Tavoitteena on, että Suomi nostetaan johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävän, taloudellisen sekä innovatiivisen hyödyntämisen ja osaamisen maaksi nojautuen alueiden erilaisiin luonnonrikkauksiin. Tämä avaa myös suuria mahdollisuuksia viennin kehittämiseen.

Uudistuvan energian tuotannossa hyödynnetään luonnonvaroja mm. tehostamalla tuuli- ja ohjausjärjestelmiä. Uusilla energiaratkaisuilla vahvistetaan elinkeinon ja yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja synnytetään työmahdollisuuksia erityisesti maaseudulle. Tehokas hajautettu energiantuotanto edellyttää toimivaa infrastruktuuria koko maassa.

Puuperäisen energian, jättepolttoaineiden, lämpöpumppujen, biokaasun ja tuulienergian käyttöä lisätään voimakkaasti. Erityisesti panostetaan metsäbiomassan ja tuulivoiman kestävään hyödyntämiseen. Koska metsäbiomassan hyödyntämiseen perustuvat markkinat ovat vasta muotoutumassa, valtion tulee kiinnittää huomiota markkinoiden toiminnan tehostamiseen. Tuulivoimarakentamista ohjataan ympäristön ja talouden kannalta optimaalisille paikoille ja selvitetään tuulivoiman hyväksyttävyyden parantamiseksi tarvittavat toimintamallit.

Valtio kannustaa ja tukee uusiutuvan energian osuuden lisäämistä suurten kaupunkien energiantuotannossa. Kaupunkiseutujen ilmasto- ja energiapolitiittisten strategioiden laadintaa ja niiden toteuttamista edistetään.

Energiatehokkuuden edistämässä korostetaan alueellisten toimijoiden yhteistyötä ja kansallista verkostoitumista. Energia- ja materiaalitehokkuutta parannetaan käyttämällä luonnonvaroja tehokkaammin ja ehkäisemällä jätteiden syntyä sekä lisäämällä jätteiden

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011 materiaali- ja energiahyötykäyttöä. Jätteiden hyötykäyttö tarjoaa mahdollisuuksia myös uudelle yritystoiminnalle.

Energiatalouteen ja ravinteiden kiertoon liittyviä kasvua tuovia hajautettuja biotalouden järjestelmiä kehitetään. Ympäristöjärjestelmien sekä materiaali- ja energiatehokkuuskatselmusten käyttöönottoa yrityksissä edistetään ja materiaalien käytön logistiikkaa ja seurantaa kehitetään. Julkisen sektorin yhteiskuntavastuuta parannetaan mm. tekemällä kestäviä hankintoja ja vähentämällä oman toiminnan ympäristöjalanjälkeä. Energia- ja luonnonvarastrategiat, ml. jätteiden hyötykäytön lisääminen, tulee sisällyttää osaksi maakunnallista suunnittelua.

Puhdas, monimuotoinen luonto, puhtaat vedet ja luonnonvarojen rikkaus ovat suomalaisten alueiden vetovoimatekijöitä. Luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä edistetään kansallisen luonnonvarastrategian pohjalta. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, pinta- ja pohjavesien ja muun ympäristön hyvän tilan saavuttaminen sekä luontomatkaillen ja luonnon virkistyskäytön edistäminen luovat edellytyksiä hyvälle elinympäristölle, maaseutu-asumiselle, uusiutuvalle elinkeinorakenteelle sekä luonnon virkistyskäytölle.

Suomen luonnon suojelun ja kestäväen käytön tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä. Vesien hyvä tila vuoteen 2015 mennessä on puolestaan laajassa yhteistyössä valmisteltujen vesienhoitosuunnitelmien tavoitteena.

3.2. Edistetään väestön hyvinvointia

Elinvoimaiset kunnat ja palvelujen saatavuus

Koko maata koskevan kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva kestävä ja elinvoimainen kuntarakenne. Uudella kuntarakenteella pyritään turvaamaan laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut koko maassa.

Vahva peruskunta muodostuu luonnollisista työssäkäyntialueista ja on riittävän suuri järjestääkseen itsenäisesti peruspalvelut. Vahva peruskunta kykenee myös vastaamaan yhdyskuntarakenteiden hajautumiskehitykseen kasvupaineisissa keskuksissa ja tekemään tuloksellista elinkeinopolitiikkaa. Vahvoilla peruskunnilla on edellytykset pitää huolta hyvinvointipalveluista ja luoda edellytyksiä kunnan elinvoiman vahvistamiselle ja demokratian toteuttamiselle.

Väestön ikääntyminen, lisääntyvä palveluntarve sekä julkisen talouden vakauttaminen edellyttävät alueilla hyvinvointipalvelujen tuottavuuden, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta uudistetaan palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi.

Kuntauudistuksessa otetaan huomioon alueiden erilaisuus, kuten kasvukeskusten erityispiirteet, harva asutus, pitkät etäisyydet, saaristoisuus ja kielelliset olosuhteet selvittämällä kullekin alueella tarkoituksenmukainen kunta- ja palvelurakenne. Syrjäisten alueiden palvelut turvataan kokoamalla palvelut riittävän suuriksi kokonaisuuksiksi vastuukuntamallilla.

Valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntauudistusta. Valtionosuusuudistuksen valmistelu käynnistyy syksyllä 2012 ja tavoitteena on saada uusi valtionosuusjärjestelmä voimaan vuoden 2015 alusta alkaen.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen toteuttamiseksi säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskeva laki. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain ja muiden sektorilakien valmistelu sovitetaan yhteen kuntauudistukseen sekä aikataulullisesti että sisällöllisesti.

Palvelujen järjestäminen ja kehittäminen edellyttää kunnilta palvelumarkkinoiden strategista tarkastelua. Kuntien laatimissa palvelustrategioissa tulee tarkentaa ja konkretisoida palvelujen kehittämistä ja tuottamista koskevat linjaukset. Elinkeinopoliittisen näkökulman kytkeminen palvelujen järjestämiseen edellyttää kuntien sosiaali- ja terveyspalveluista ja elinkeinopoliitikasta vastaavien toimijoiden sekä alueen yritysten ja järjestöjen tiivistä yhteistyötä. Kuntien oman toiminnan ja tuotannon tuottavuutta edistetään hallitusohjelmassa mainitulla laajapohjaisella kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämiskampanjalla.

Työ- ja elinkeinoministeriön strategisena kärkihankkeena toteutetaan hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittista kehittämisohjelmaa (HYVÄ). Hallituskauden mittaisella ohjelmalla edistetään hallitusohjelman tavoitteita hyvinvointipalvelujen tuloksellisuuden parantamiseksi ja palvelusektorin kehittämiseksi. Ohjelmaa toteutetaan yhteistyössä valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, kuntasektorin, alan toimiala- ja yrittäjäjärjestöjen, henkilöstö- ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Kehittämisen välineitä ovat TEM:n hallinnonalan keinot työvoima-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikassa sekä aluekehittämisessä.

Palvelutarpeen kasvun hillitsemiseksi vahvistetaan ennaltaehkäiseviä ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja. Terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palveluja, kuten kulttuuri- ja liikuntapalveluja, tulee olla kaikkien saatavilla ja niitä tulee myös integroida osaksi sosiaali- ja terveyspalveluja ja työelämän kehittämistä.

Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma (KASTE II) käynnistetään hallitusohjelmassa mainituin painopistein. KASTE-ohjelma on yksi väline lisätä osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia sekä parantaa palveluiden laatua, vaikuttavuutta ja kaventaa alueellisia eroja.

Julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen saatavuus turvataan kaikilla seuduilla kehittämällä yhteispalvelupisteiden verkostoa ja laajentamalla niiden palveluvalikoimaa sekä hyödyntämällä teknologisia ratkaisuja. Kaupan ja muiden palvelujen saavutettavuudessa tulee huomioida kaikkien väestöryhmien, myös autottomien ja ikääntyneiden tarpeet. Autottomien liikkumismahdollisuuksien parantamiseksi kehitetään uusia, hallinnonalojen rajat ylittäviä asiointiliikennratkaisuja. Harvaan asuttujen alueiden kauppalpalveluita turvataan kehittämällä uusia tapoja palvelujen tuottamiseen. Kulttuuri-, taidekasvatus- ja liikuntapalvelujen tarjoamiseksi kehitetään uusia palvelumuotoja ja -konsepteja.

Huolehtimalla riittävästä ja oikein suunnatusta koulutuksen tarjonnasta nuorille ja koulutusta vailla oleville aikuisille ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan ihmisten integroitumista yhteiskuntaan. Koulutus-, harrastus- ja osallistumismahdollisuuksilla on keskeinen merkitys sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisyssä.

Huolehditaan sosiaalisesta kestävydestä

Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen on keskeinen haaste alueiden kehittämisessä sekä kaupungeissa että harvaan asutulla maaseudulla. Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden parasta torjuntaa on ennalta ehkäisevä toiminta. Palvelujen vaikuttavuuden lisäämiseksi suunnataan enemmän resursseja alueellisesti ja palvelujärjestelmän nivelkohtiin. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan parantaa puuttamalla ongelmiin nopeasti sekä huolehtimalla koulutus-, kehitymis- ja

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

osallistumismahdollisuuksista. Varhaista tukea ja syrjäytymistä ehkäiseviä toimintamalleja ja palveluja kehitetään pitkäjänteisesti.

Jokaisen on saatava elää, asua ja tehdä työtä terveellisessä, turvallisessa ja itsensä kehittämisen mahdollistavassa ympäristössä. Sosiaalisen kestävyuden toteutuminen vaatii avoimuutta, verkostoitumista, yhteistoimintaa ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä sekä panostamista monikulttuurisuuteen ja rasminvastaisuuteen.

Valtion ja kaupunkiseutujen välille luodaan sopimuksia, joissa sitoudutaan vahvistamaan kaupunkiseutujen sosiaalista kestävyttä. Erityistä huomiota kiinnitetään kaupunkiköyhyyden ja sosiaalisen segregaaation vähentämiseen.

Kaupunkiseutujen kehittämisessä on harjoitettava positiivista erityiskohtelua. Määrärahoja kohdennetaan alueille, joilla on korkea työttömyys, paljon vuokralla asuvia ihmisiä ja korkea maahanmuuttajien osuus väestöstä.

Suurten ikäluokkien saavuttaessa eläkeiän senioriväestön osallistuminen työntekoon ja yhteisölliseen toimintaan vaatii uutta ajattelua ja mahdollistavia toimia. Eläköitymisen jälkeen monilla seniorikansalaisilla on voimia ja halua aktiiviseen toimintaan. Ikääntynyt väestö tarvitsee elinympäristöön, asuntoihin, työtiloihin ja yhteisöllisiin tiloihin ikääntymisen huomioivia ratkaisuja. Valtakunnallisena tavoitteena on sitoa eläköitymisiän saavuttaneet sukupolvet työikäisten sukupolviin sekä nuorten ja lasten elämäntilanteeseen.

Eri ihmisryhmien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin oman alueensa kehittämisessä sekä lähidemokratian kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota kuntarakenteiden muuttuessa. Toimivia horisontaalisen paikallistoiminnan muotoja, kuten toimintaryhmiä, kyläyhdistyksiä ja muita laaja-alaisesti paikallista kehittämistyötä tekeviä organisaatiota vahvistetaan ja luodaan niille keinoja vaikuttaa oman alueensa poliittiseen päätöksentekoon. Maaseutualueiden sosiaalisen kestävyuden edellytyksenä ovat toimivat lähipalvelut.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, ympäristöterveyshaittojen ehkäiseminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja sisällytetään kaikkien hallinnonalojen ja ministeriöiden toimintaan. Tavoitteena on tehdä sellaisia päätöksiä, joiden avulla tuetaan ihmisten terveyttä ja elämänlaatua parantavia valintoja.

3.3. Turvataan hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne

Laadukkaat elinympäristöt, eheä yhdyskuntarakenne

Alueiden kehittämisessä tavoitteena on väestön hyvinvointia tukevan ja laadukkaan elinympäristön luominen ja siitä huolehtiminen. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja toimivuuden parantaminen erilaisten alueiden ominaisuudet ja tuleva kehittyminen huomioiden on tässä yksi tärkeimpiä painopisteitä. Yhdyskuntarakennetta kehitetään siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa.

Vetovoimaisuustekijöiden vahvistaminen ja niiden tunnetuksi tekeminen on tärkeää sekä työvoiman houkuttelemiseksi, että olemassa olevan väestön, erityisesti nuorten viihtymiseksi alueilla. Työntekijöiden arvostukset ja mielikuvat asuinpaikan suhteen ovat merkittävä tekijä yritysten sijaintipaikan valinnassa.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Ihmisten asuinpaikan valinnan perustana ovat arkielämän sujuvuuteen liittyvät tekijät kuten työmahdollisuudet, asuminen, palvelut, koulutus- ja kulttuuritarjonta, liikenneyhteydet, harrastusmahdollisuudet, vesi- ja energiahuolto sekä ympäristön terveellisyys, kulttuuriympäristö ja viihtyisyys, luontoyhteys ja turvallisuus.

Suurten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja toimivuuden parantaminen on yksi tärkeimpiä painopisteitä ilmaston muutoksen hillitsemisessä, hyvinvoinnin turvaamisessa ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamisessa. Kestävällä yhdyskuntarakenteella turvataan kaupunkien ekosysteemipalvelut ja luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Suurten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja seudullisen maankäytön tehostamista edesautetaan laadukkaalla kaavoituksella, aiesopimuksilla sekä lainsäädännön muutoksilla. Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL-politiikka) ratkaisuisissa palvelujen ja elinkeinon ohjaus otetaan paremmin huomioon.

Asumistarpeiden ja asuntotarjonnan vastaamattomuus sekä asumisen kalleus ovat muodostuneet ongelmaksi varsinkin Helsingin seudulla ja suurimmissa kasvukeskuksissa. Keskeistä on jatkossa asuntomarkkinoiden tasapainottaminen mm. edistämällä asuntojen uustuotantoa. Kaupunkiseuduilla ja keskuksissa asuntorakentamista suunnataan hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle ilmastopolitiikan päästövähennystavoitteiden ja yhdyskuntarakenteen taloudellisuuden edellyttämällä tavalla.

Kasvavilla kaupunkiseuduilla parannetaan erityisesti joukkoliikenteen palvelutasoa matkustajamäärien kasvattamiseksi ja yksityisautoilun vähentämiseksi. Helsingin metropoli-alueen ja muiden suurimpien kaupunkien liikennesuorat ovat kansallisen kilpailukykyyn kannalta tärkeitä. Kaupunkiseutujen joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan ja riittävät liityntäpysäköintipaikat turvataan joukkoliikenteen käytön edistämiseksi.

Kaupunkien läheisen maaseudun kestävä yhdyskuntakehitys perustuu palvelukykyisiin kyliin ja taajamiin, joiden kehittymistä voidaan edistää hyvällä maankäytön ja rakentamisen suunnittelulla. Niissä kylissä ja taajamissa, joissa on kasvua, uuden rakentamisen ja palvelujen tulee tukea nykyisten palvelujen toimintaa.

Elinvoimainen kulttuuriympäristö ja -perintö lisäävät yhteisöllisyyttä, vahvistavat alueen identiteettiä sekä houkuttelevat asukkaita ja matkailijoita. Harvaan asuttujen maaseutu-alueiden elinvoima perustuu luonnon kanssa vuorovaikutuksessa elämiseen, hoidettuun kulttuuriympäristöön ja pieniin paikallisyhteisöihin.

Elinympäristön turvallisuus edellyttää varautumista muuttuviin ilmasto- ja vesioloihin sekä onnettomuus- ja häiriötilanteissa nopea tiedonkulkua ja paikallisen ja alueellisen asiantuntemuksen saatavuutta. Vesi- ja energiahuollon peruspalveluista ja -turvallisuudesta pitää pystyä huolehtimaan myös erityistilanteissa kaikilla alueilla. Tulvariskin kasvu ja tuulisuuden lisääntyminen vaikuttavat maankäytön, asumisen ja rakentamisen käytäntöihin.

Alueiden sopeutumista ilmastomuutokseen edistetään paikallislähtöisesti tunnistamalla kunkin alueen haavoittuvuustekijät, ympäristöön kohdistuvat muutokset ja riskit sekä valmistettava suunnitelma niiden hallitsemiseksi. Sopeutuminen voi synnyttää paikallisyhteisöissä uudenlaista elinkeinotoimintaa esimerkiksi myrsky- ja tulvatuhojen korjaamiseen.

Toimiva alueiden verkosto

Aluerakennetta kehitetään monikeskuksisena ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Monikeskuksisuuden kannalta tärkeitä ovat eri puolilla maata sijaitsevat osaamisen ja taloudellisten toimintojen kaupunkiseudut vaikutusalueineen. Näitä keskuksia kehitetään aluerakenteen solmukohtina niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

kestävien ratkaisujen aikaansaamiseksi liikennejärjestelmää kehitetään yhdessä aluerakenteen pitkän aikavälin kehittämislinjausten kanssa. Liikenne- ja viestintäministeriö kytetään osaksi elinkeinoelämän, talouden, työllisyyden ja alueiden kehittämistä. Tarvittaviin liikenneyhteyksiin varaudutaan kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä sekä parantamalla ympäristöä vähän kuormittavien liikennemuotojen käyttöedellytyksiä. Liikenneverkon hyvä kunto ja kattavuus turvataan kestäväällä tavalla.

Monikeskuisuuden vahvistaminen edellyttää kaupunkiseutujen verkottumista keskenään sekä työnjaon ja erikoistumisen edistämistä kunkin alueen sijaintitekijöihin, vahvuuksiin ja olosuhteisiin pohjaten. Monikeskuisen aluerakenteen rinnalla tunnistetaan keskusten ulkopuolisten alueiden vahvuudet ja kehitetään erityyppisiä maaseutualueita niiden edellyttämin keinoin. Maaseudun aluerakenne muodostuu toimivista kylistä ja haja-asutusalueesta. Harvaan asutussa Suomessa kaupunkiseutujen vuorovaikutusta maaseutualueiden kanssa tulee edelleen vahvistaa.

Ympäristöministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö valmistelevat yhteistyössä maakuntien liittojen, suurten kaupunkien ja muiden sidosryhmien kanssa tavoitteellisen pitkän tähtäyksen aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuvan. Samassa yhteydessä määritellään myös se, miten monikeskuisuutta voidaan tehokkaasti käyttää toimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Työssä huomioidaan yhteydet kansainvälisiin liikenneverkkoihin.

Tasapainoisen aluerakenteen kehittäminen edellyttää hyviä liikenneyhteyksiä keskusten välillä sekä kaikilla alueilla sellaista liikenteen peruspalvelutasoa, joka tyydyttää väestön ja elinkeinojen liikennetarpeet. Toimivan ja hyväkuntoisen kanta- ja paikallistieverkoston kehittämisellä ja riittäväillä resursseilla luodaan edellytyksiä asumiselle ja elinkeinotoiminnalle myös maaseutualueilla, jossa pääosa arjen matkoista tehdään henkilöautolla. Maaseudulla joukkoliikenteen olemassaolo on tärkeää erityisesti lapsille, nuorille ja vanhuksille.

Hallitus antaa liikennepoliittisen selonteon keväällä 2012. Siinä linjataan yli vaalikauden ulottuvat strategiset tavoitteet tulevien hankekokonaisuuksien pohjaksi ja valtakunnan keskeisten liikenneverkkojen kehittämiseksi. Työssä varmistetaan maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelurakenteen, yhdenvertaisuuden, esteettömyyden sekä kestävä kehityksen huomioon ottaminen ja elinkeinoelämän ja aluekehityksen edellytykset.

Maakuntatasoisen ja kaupunkiseutujen liikennejärjestelmätyön tulee liittyä koordinoitusti koko valtakunnan tasolla tehtäviin liikennejärjestelmän kehittämislinjauksiin. Maakuntien ja kaupunkiseutujen suunnittelussa varaudutaan kansallisesti merkittäviin liikennehankkeisiin. Aluerakenteeseen, liikennejärjestelmän kehittämiseen ja alueidenkäyttöön liittyvää ylimaakunnallista yhteistyötä edistetään.

Suomen kilpailukyvyyn turvaamiseksi huolehditaan hyvistä ja toimivista yhteyksistä kaikkialle maailmaan. Elinkeinoelämän kilpailukyky edellyttää sujuvia kansainvälisiä yhteyksiä suurimpiin satamiin, lentokentille, rajanylityspaikoille ja suuriin teollisuuslaitoksiin. Suomen meriliikenteen kehittäminen ja kilpailukyvyyn takaaminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä Suomen viennistä noin 90 prosenttia ja tuonnista noin 70 prosenttia hoidetaan meritse.

Suomen liikenneverkot kytetään entistä tiiviimmin osaksi Euroopan ja lähialueiden liikenneverkostoa. Uusien ja olemassa olevien väylien suunnittelu, rakentaminen ja kunnossapito toteutetaan ympäristön arvoja korostaen. Kuljetusketjut suunnitellaan ekotehokkaiksi.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Asukkaiden ja yritysten toimivat tietoliikenneyhteydet turvataan koko maassa edistämällä huippunopean laajakaistan tarjontaa ja käyttöä. Erillistoimenpitein varmistetaan, että riittävän nopea laajakaistatasoinen yhteys on yritysten toimipisteissä, oppilaitoksissa, kirjastoissa ja julkisissa palvelupisteissä myös harvaanasutuilla ja syrjäisillä alueilla.

4. ALUEKEHITTÄMISEN ERITYISKYSYMYKSET

4.1. Rakennemuutokseen vastaaminen

Hallitus reagoi ennakoivasti, nopeasti ja vaikuttavasti rakennemuutokseen. Alueiden ja toimialojen suurissa ja äkillisissä rakennemuutostilanteissa käytetään erityistoimia uusien työpaikkojen luomiseksi ja sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseksi.

Rakennemuutosongelmien hoidossa tarvittavia toimenpiteitä tehostetaan, kehitetään ja eriytetään tapauskohtaisesti hyödyntämällä tehokkaasti asiantuntijaverkostoja. Muutostilanteiden varalle laaditaan alueellisia ja paikallisia valmiussuunnitelmia. Yritysten ja kaupunkiseutujen vastuuta tukipakettien laatimisessa ja irtisanotavien uudelleen työllistymisen edistämässä korostetaan.

Rakennemuutoksen ennakointijärjestelmiä kehitetään vahvistamalla eri hallinnonalojen yhteistoimintaa ja ottamalla käyttöön uusia riskianalyysimenetelmiä.

Valtioneuvosto voi nimetä äkillisen rakennemuutoksen alueita ja toimialoja työllisyyden äkillisen heikkenemisen, yritysten lopettamisen ja irtisanomisten perusteella. Työ- ja elinkeinoministeriö on luonut äkillisten ja mittavien rakennemuutosongelmien hoitamiseen vakiintuneen toimintamallin. Kohdealueelle tehdyn tilanearvion jälkeen rakennemuutosten hoitamistoimet käynnistetään välittömästi ministeriön, paikallisten toimijoiden ja yritysten yhteistyönä.

Perinteisten sektorien, kuten metsäteollisuus, lisäksi rakennemuutos koskettaa entistä enemmän myös kasvusektoreita kuten teknologiateollisuutta ja meriteollisuutta, joissa tuotanto on voimakkaasti verkostoitunut ja alihankkijat toimivat useilla paikkakunnilla. Alan yritykset ovat vahvasti tutkimus- ja kehittämisintensiivisiä ja sijaitsevat yleensä korkeakoulupaikkakunnilla, jolloin rakennemuutoksen vaikutus kohtaa myös suurempia kaupunkialueita ja korkeasti koulutettua työvoimaa. ICT -alan rakennemuutoksen myötä kehitettiin Jyväskylän seudulla vuonna 2010 uudenlainen toimintamalli, jota voidaan soveltaa myös muihin vastaavatyypisiin ongelmakohteisiin. Tulevien rakennemuutosten hoito edellyttää välittömästi käynnistettäviä ja aikaisempaa monipuolisempia toimintatapoja ja toimenpiteitä, koska esille nousevat ongelmat ovat luonteeltaan erilaisia ja uudentyypisiä.

Rakennemuutoksen haasteisiin voidaan parhaiten vastata pitkäjänteisellä elinkeinorakenteen ja yritystoiminnan uudistamisella. Toisaalta tärkeää on ennakoida alueiden ja toimialojen tulevaa kehitystä, jotta mahdollisiin äkillisiin rakennemuutostilanteisiin voidaan vaurtua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Lähitulevaisuuden kehitysnäkymien tunnistamiseksi ja tarvittavien ennakoivien toimien kehittämiseksi tarvitaan alue- ja toimialapohjaisia asiantuntijaverkostoja, joissa on ELYjen, maakunnan liittojen, alan yritysten ja toimialajärjestöjen edustus.

4.2. Metropolialueen kilpailukyvyyn vahvistaminen

Helsingin metropolialueen merkitys koko kansantalouden kehityksessä on erittäin suuri. Tavoitteena on edelleen kehittää metropolialuetta kokonaisvaltaisesti koko

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

maan kansantalouden veturina ja kansainvälisesti kilpailukykyisenä alueena. Tämä edellyttää alueen palvelujen, kestävän yhdyskuntarakenteen, kaavoituksen, liikenne- ja tietoverkkojen, asumisen sekä elinkeinotoiminnan ja innovaatiotoiminnan kehitysedellytysten parantamista. Erityistä huomiota alueella kiinnitetään segregaaion ja kaupunkiköyhyyden estämiseen, koulutus- ja työllisyyspolitiikan vahvistamiseen sekä uusien, mm. kulttuuripoliittisten toimintamallien kehittämiseen maahanmuuttajataustaisen väestön kotouttamisen ja työllistämisen edistämiseksi.

Valtion ja alueen kaupunkien välistä aiesopimuskäytäntöä kehitetään edelleen ja sen sitovuutta ja vaikuttavuutta parannetaan.

Metropolialueen hallinnon rakenteiden kehittämistä koskevat kysymykset toteutetaan osana valtakunnallista kuntauudistusta. Kansainvälisen kilpailukykyyn ja kasvupotentiaalin kannalta kunta- ja palvelurakennerekonojen merkitys korostuu metropolialueella. Kuntauudistuksessa selvitetään metropolialueen tarkoituksenmukainen kunta- ja palvelurakenne sekä arvioidaan keskeisten ministeriöiden yhteistyönä tarve metropolialuetta koskevalle erilliselle laille.

Laajan Helsingin metropolialueen merkitys koko kansantalouden kehityksessä on keskeinen. Jotta alueen voimavaroja voidaan vahvistaa ja hyödyntää täysimääräisesti tarvitaan erillistä metropolipolitiikkaa. Metropolipolitiikalla vahvistetaan seudun kansainvälistä kilpailukykyä ja tasapainoista kehitystä koko maan suotuisan kehityksen edistämiseksi sekä metropoliseudun erityishaasteiden lievittämiseksi.

Julkisen sektorin resurssien turvaaminen ja toiminnan tehokkuus metropolialueella on tärkeää, koska alueen asukas- ja yritystiheys on maan suurin.

4.3. Suurten kaupunkiseutujen toimintaedellytysten turvaaminen

Suurten kaupunkiseutujen merkitys koko Suomen hyvinvoinnille ja kilpailukykyille on keskeinen. Niiden kilpailukykyä kehitetään ja niille erityisiin haasteisiin vastaan valtion ja kaupunkien välisellä yhteistyöllä sekä paikalliset erityispiirteet ja strategiset valinnat huomioivalla kansallisella kehittämällä.

Valtion ja suurten kaupunkien välille solmitaan aiesopimukset sekä kehitetään edelleen olemassa olevia aiesopimuskäytäntöjä. Erityistä huomiota kiinnitetään sopimuksien sitovuuteen ja vaikuttavuuteen. Sopimuksilla vahvistetaan suurten kaupunkien kilpailukykyä, edesautetaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä sekä vahvistetaan kaupunkiseutujen sosiaalista kestävyyttä. Valtion ja suurten kaupunkiseutujen välistä sopimuspolitiikkaa kehitetään kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmässä ja sen suurkaupunkijaostossa.

Sopimuspolitiikan tavoitteena on uudistaa elinkeinorakennetta sekä synnyttää korkean lisäarvon yrityksiä ja työpaikkoja, vahvistaa kaupunkiseutujen osaamisperustaa sekä kehittää suomeen vahvoja, kansainvälisen tason, osaamis- ja innovaatiokeskittymiä. Sopimuksilla edesautetaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, kokonaisvaltaista yhdyskuntasuunnittelua, ympäristötehokasta maankäyttöä sekä kasvihuonekaasupäästöjen piene-
nemistä. Lisäksi parannetaan joukkoliikenteen toimintamahdollisuuksia ja palvelutasoa. Lisäksi sopimuksilla vahvistetaan kaupunkiseutujen sosiaalista kestävyyttä. Erityistä huomiota kiinnitetään kaupunkiköyhyyden ja sosiaalisen segregaaion vähentämiseen sekä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden hoitamiseen.

4.4. Harvaan asuttujen alueiden kehittäminen

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Tasapainoinen aluekehitys ja kansalaisten tasa-arvo edellyttävät vahvaa ja suunnattua kehittämistä harvaan asutuille alueille, jotka kattavat mosaiikkina yli puolet Suomen pinta-alasta ja joilla elää noin puoli miljoonaa vakituista asukasta. Kuten Euroopan unionin tasolla, tarvitsee harvaan asuttu alue myös kansallista, omista erityispiirteistään lähtevää politiikkaa, erilaisia ratkaisuja ja kehittämistoimia kuin muu Suomi.

Uhkana on harvaan asuttujen alueiden nopea taantuminen, joka tekee tyhjäksi monet elinkeinopotentiaalit. Kestävä biotalouden kehitys on osa kansantalouden kasvun kuvaa, mutta edellyttää toimivia rakenteita myös harvaan asutuilla alueilla. Vahvuudet liittyvät luonnon ja elinympäristön aineettomiin sekä luonnonvarojen aineellisiin voimavaroihin. Jotta näitä voimavaroja voidaan hyödyntää, tarvitaan alueella asukkaita ja työntekijöitä. Kestävä elinkeinotoiminta ja palvelujen tuottaminen tarvitsevat osaavaa työvoimaa. Harvaan asutun maaseudun elinehto on saavutettavuus: toimivat tietoliikenneyhteydet, perustietönn kunnossapito sekä muun infrastruktuurin toimivuus.

Huoltosuhteen heikentyessä tulee huolehtia siitä, että kylät ja kirkonkylät pystyvät houkuttelemaan nykyistä paremmin pysyviksi asukkaiksi sekä kantaväestöä että maahanmuuttajia. Tämä edellyttää kotouttamisen tehostamista, määrätietoista rakentamisen ja asumisen mahdollisuuksien kehittämistä sekä paikallisen kehittämistyön voimistamista.

Harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuus edellyttää saavutettavuutta, tietoliikenneyhteyksien toimivuutta, alueen kytkeytymistä kehittämisen ja oppimisen verkostoihin sekä paikallisiin ratkaisuihin perustuvaa monipuolista elinkeino- ja palvelurakennetta. Uudistuminen on välttämätöntä ja edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin uudenlaista yhteistyötä, palvelujen hankintamenettelyjen kehittämistä, innovointia sekä eri hallinnonalojen toisiaan tukevaa toimintaa. Muun muassa kansalaisten turvallisuus vaatii uusia julkisen sektorin ja kansalaistoimijoiden yhteistyöhön perustuvia ratkaisuja.

4.5. Itä- ja Pohjois-Suomen kehittäminen

Itä- ja Pohjois-Suomen pitkät etäisyydet ja harva asutus ovat suuria haasteita niiden elinkeinotoiminnan, asumisen ja palvelurakenteen sekä aluerakenteen kestäväälle kehittämiselle. Itä- ja Pohjois-Suomea varten valmistellaan selkeä strategia alueen voimavarojen ja potentiaalin hyödyntämiseksi kestäväällä tavalla sekä määritellään EU:n alue- ja rakennepolitiikan rooli tässä työssä.

Itä- ja Pohjois-Suomessa on runsaat metsä-, mineraali- ja muita luonnonvaroja, joiden merkitys globaalissa taloudessa on voimakkaassa kasvussa. Suomessa on näiden luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvää korkeatasoista osaamista ja laitevalmistusta. Lisäksi alueilla on suuret mahdollisuudet mm. matkailun ja talvi- ja kylmätekniologian kehittämiseksi. Matkailuelinkeinon paikallinen merkitys korostuu erityisesti syrjäisillä alueilla sijaitsevilla matkailukeskuksissa.

Alueiden elinvoimaisuutta voidaan vahvistaa tiiviillä yhteistyöllä Norjan, Ruotsin ja Venäjän Barentsin alueiden sekä koko arktisen alueen kanssa. Myös saamelaiden perinteisen elämäntavan, kielen ja kulttuurin tukeminen ja kehittäminen vahvistaa alueen elinvoimaisuutta ja on osa sen kestäväää kehittämistä

Voimavarojen hyödyntäminen ja potentiaalin käyttöönotto edellyttävät selkeää strategiaa ja erityistoimia. Itä- ja Pohjois-Suomen strategian valmistelu on aloitettu syksyllä 2011 ja se on toimeenpantavissa vuonna 2013. Strategiassa tunnistetaan alueen tarvitsemat erityistoimet ja otetaan huomioon mahdolliset ympäristövaikutukset. Siinä huomioidaan myös saamelaiden oikeudet alkuperäiskansana.

4.6. Pohjoisen ulottuvuuden hyödyntäminen

Itämeren alue, Barents ja arktinen alue sekä yleisemminkin Venäjä tarjoavat suomalaisille toimijoille suuria taloudellisia mahdollisuuksia, joihin on syytä tarttua aktiivisesti.

Suomen ja Venäjän yhteistyön tiivistämiseksi ja selkeyttämiseksi kansallinen Venäjä-toimintaohjelma päivitetään ja Venäjä-foorumin toimintaa kehitetään. Pietarin alueen läheisyyden, markkinoiden kehittymisen ja ostovoiman kasvun suomalaiselle elinkeinoelämälle tarjoamat merkittävät mahdollisuudet tulee ottaa huomioon Venäjä-ohjelman päivityksessä.

Yritysten mahdollisuuksia toimia Venäjällä parannetaan tarjoamalla niille palveluita ja asiantuntijaneuvontaa. Rajanylitysmuodollisuuksia yksinkertaistetaan ja helpotetaan. Suomen ja Venäjän pohjoisten alueiden välillä vahvistetaan yhteistyötä erityisesti energia- ja logistiikka-alojen sekä yhdyskunta- ja ympäristöinnovaatioiden ja -teknologian kehittämisessä.

Itämeri-strategian tunnettuutta parannetaan ja pohjoisen ulottuvuuden mukaisia toimia strategian toteuttamisessa vahvistetaan. Strategia ja sen toteutus otetaan huomioon seuraavan rakennerahastokauden 2014+ ohjelmassa.

Venäjän pohjoisten alueiden ja koko Barentsin alueen kansainvälinen painoarvo tulee kohoamaan. Pohjoisten alueiden energia- ja luonnonvarojen sekä uusien logististen mahdollisuuksien, kuten Koillisväylän hyödyntäminen, luovat uusia mahdollisuuksia myös Suomelle. Luoteis-Venäjällä on uudistettavana myös asumisen, yhdyskuntatekniikan, kaupunkien ja taajamien energiahuolto, vesi- ja ympäristöjärjestelmät sekä liikenteen infrastruktuuri. Näillä toimialoilla on suomalaisilla yrityksillä vahvaa osaamista. Mahdollisuuksien hyväksikäyttö edellyttää informaatiota mahdollisuuksista sekä yritysten yhteistoiminnan ja liiketoiminnan tukemista. Venäjän kulttuurin tuntemusta ja venäjän kielen osaamista edistetään vahvistamalla koulutusta koko maassa.

Venäjän mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää rajanylityspaikkojen kehittämistä ja rajamuodollisuuksien tehostamista. Mahdolliseen viisumivapauden toteuttamiseen on varauduttava luomalla sille tarvittavat edellytykset rajanylityspaikkoja ja viranomaisresursseja kehittämällä. Lisäksi on kehitettävä myös tarvittavia liikenneyhteyksiä Barentsin alueelle. Tulevassa liikennepoliittisessa selonteossa onkin käsiteltävä myös tarvittavat liikenne- ja logistiikkayhteydet Luoteis-Venäjälle.

Venäjän ja Suomen välisessä lähialueyhteistyössä viranomaisten läsnäolo, aktiivisuus ja tiedonhankinta Venäjän markkinoilla on tärkeää. Yhteistyössä on oltava laaja-alainen lähestymisnäkökulma hyvinvoinnin lisäämiseksi sekä lähialueiden sosiaalis-taloudellisen ja koulutus- ja kulttuurialan kehityksen edistämiseksi. Tämä edellyttää aluehallintoviranomaisten, maakunnan liittojen ja suurimpien kaupunkien tiivistä yhteistyötä.

Venäjä antaa mahdollisuuksia myös suomalaisille matkailu- ja ohjelmapalveluyrityksille laajentaa kansainvälistä toimintaa Venäjällä. Tämä edellyttää yhteistyön kehittämistä venäläisten majoitus- ja ohjelmapalveluyritysten sekä viranomaisten kanssa. Suomen matkailua kehitetään lisäämällä yhteistyötä ja kehittämispanostuksia sekä korostamalla Pohjois-Euroopan matkailullista potentiaalia osana Euroopan matkailun kehittämistä ja pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden toimeenpanoa. Venäjänkielistä markkinointia tehostetaan.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Pohjoismaiden ministerineuvostolla (PMN) on vahvistetut suuntaviivat alueelliselle yhteistyölle Luoteis-Venäjän ja Baltian maiden kanssa. Toiminnoissa pyritään huomioimaan synergiamahdollisuudet EU:n Itämeri-strategian ja Pohjoisen ulottuvuuden politiikan kanssa. Tämä on Suomen kannalta tärkeää, sillä näin voidaan edistää strategian toteutusta koko maassa ja erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen rakennerahasto-ohjelmissa. Itämeren alueen rajat ylittävät yhteistyöohjelmat tulevat kaudella 2014 + sitoa selkeästi tukemaan strategian mukaisia tavoitteita.

Suomelle on tärkeää jatkaa Venäjän kanssa sellaista ympäristöyhteistyötä, jolla parannetaan Suomenlahden ja Itämeren tilaa, vähennetään ympäristöriskejä ja rajat ylittäviä negatiivisia ympäristövaikutuksia. Tähän liittyy osaltaan EU:n ja Venäjän ympäristöyhteistyön tukeminen. Tällä on myös merkittävä taloudellinen ulottuvuus, joka voi samalla tukea elinkeinotoimintaa Suomen ja Venäjän rajanläheisillä alueilla.

Arktisen alueen kehittämisessä on otettava huomioon ympäristönäkökulma, inhimillinen kehitys, saamelaiskäräjien osallisuus ja arktisen neuvottelukunnan rooli.

5. ALUEKEHITTÄMISJÄRJESTELMÄN VAHVISTAMINEN

Alueilla tapahtuva yhteinen tahdonmuodostus ja sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ovat edellytyksiä alueiden kehittämiseksi. Olennaista on sektorirajat ylittävä toiminta sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö kaikilla aluetasoilla ja kansallisesti.

Aluekehittämissuunnitelmaan vaikuttavat lähivuosina kuntauudistus ja sen osana mahdolliset ratkaisut Kainuun hallintokokeilusta ja metropolialueen hallinnosta sekä suurten kaupunkien aiesopimukset. Lisäksi koko järjestelmän tarkistamistarpeita voi syntyä seuraavan EU:n rakennerahastokauden ratkaisuksista. Myös mahdolliset muutokset maakuntajaoissa voivat tuoda tarpeita tarkistaa suunnittelun käytäntöjä.

Hallituskauden aikana toteutetaan aluekehittämissuunnitelman kokonaisarviointi.

5.1. Alue- ja paikallistaso

Hallitusohjelman mukaisesti valtion keskushallinnon ohjaussuunnitelmaa suhteessa aluehallintoon selkeytetään ja yhdenmukaistetaan. Valtion voimavarojen käytön vaikuttavuutta parannetaan varmistamalla, että eri sektorit ja toimijat toimivat aluekehittämisessä samansuuntaisesti.

Valtion alue- ja paikallishallintoa, ohjausta ja aluekehitysvoimavarojen suuntaamista koskevassa päätöksenteossa korostetaan valtakunnallisten tavoitteiden edistämisen lisäksi kunkin alueen erityispiirteet huomioivaa aluekehitysnäkökulmaa.

Alueiden tahtotilan ja kansallisten aluekehittämistavoitteiden yhteensovittaminen tapahtuu maakuntaohjelmissa ja vuosittaisissa maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmissa sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) ja aluehallintovirastojen (AVI) strategisissa tulossopimuksissa. Aluehallintoviranomaisia ohjaavien ministeriöiden, aluehallintoviranomaisten ja maakunnan liittojen yhteistyönä selkiytetään alueellisia strategisia asiakirjoja ja parannetaan alueellisten strategisten asiakirjojen välistä työnjakoa.

Valtion keskushallinnon ja aluehallinnon välisten tuloskeskustelujen perustana ovat alueiden esittämät kehittämissuunnitelmat ja -ehdotukset sekä kansalliset sektoristrategiat ja

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011
aluehallintoviranomaisten strategia-asiakirjat. Maakunnan liitto on aluekehittämisen viranomaisena vahvasti mukana aluehallintoviranomaisten strategisessa suunnittelussa.

Maakuntaohjelmassa ilmaistaan alueen tahtotila ja keskeiset seuraavien vuosien kehittämisen tavoitteet. Maakuntien välinen yhteistyö lisää maakuntaohjelman painoarvoa, kun strategisesti tärkeimpiä kehittämiskokonaisuuksia käsitellään yhtä maakuntaa laajemmalla alueella. Maakuntaohjelmissa esiin nostettujen kehittämissuhteiden toteuttamiseksi kehitetään maakuntien ja valtion keskushallinnon välistä neuvottelumenettelyä. Neuvotteluissa pyritään pääsemään yhteiseen sopimukseen useampaa maakuntaa koskevien toimenpiteiden toteuttamisesta ja sitouttamaan eri osapuolet pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Eduskunnalle vuoden 2012 loppuun mennessä annettavassa aluehallinnon toimeenpanoa ja toteuttamista koskevassa hallituksen selonteossa arvioidaan mm. aluejakojen toimivuutta, ohjausjärjestelmää ja johtamista sekä alueellisten tahdonmuodostuksen käytännön vaikuttavuutta valtion toimenpiteissä. Mahdollisissa maakuntien liittojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten rakenteellisissa muutoksissa huomioidaan kuntarakenteen uudistukset. ELY-keskusten toimialueiden yhdenmukaisuudesta suhteessa maakuntien aluejakoon huolehditaan mahdollisten aluejakotarkistusten kanssa.

Maakuntia pienempien alueiden yhteistyö on tarpeen esimerkiksi maakuntien sisäisen aluerakenteen vahvistamiseksi sekä aluepoliittisten toimenpiteiden suuntaamiseksi ensisijaisesti elinkeinopolitiikassa. Käytössä oleva seutukuntajako on kuntien rakenteellisen muutoksen ja jo vakiintuneen yhteistyön vuoksi vanhentunut. Tämän vuoksi seutukuntajosta luovutaan. Kuntien yhteistyöalueet voidaan määritellä nykyistä joustavammin alueiden kehittämislain 25 §:n mukaisesti maakuntaohjelman laatimisen yhteydessä. Tilastokeskus turvaa tilastotuotannon ko. alueilla ja työssäkäyntialuekohtaisesti.

Kuntakoon kasvaessa horisontaalisten paikallistason toimijoiden merkitys kasvaa. Asukkaiden osallistumismahdollisuuksien varmistamiseksi kuntien ja paikallistoimijoiden suhteet on järjestettävä uudelleen. Paikallisen kehittämisen toimintatapoja kehitetään ja levitetään mahdollisesti eri rahastoihin komission linjausten mukaisesti myös kaupunkialueilla.

5.2. Hallinnonalojen aluestrategiat kansallisella tasolla

Hallinnonalojen tulosvastuuta aluekehittämisestä lisätään. Käytännössä tämä tarkoittaa hallinnonalojen aluestrategioiden merkityksen korostamista ja entistä tehokkaampaa toteutusta. Aluekehittämisen tuloksellisuutta arvioidaan säännöllisesti hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä.

Hallinnonaloilla tunnistetaan erilaisten alueiden kehittämistarpeet ja määritellään alueiden kehittämislain mukaisesti alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet (aluestrategia). Aluestrategian sisältö ja laadinta on määritelty alueiden kehittämisestä annetun asetuksen (1837/2009) 5 §:ssä. Tavoitepäätökseen kirjatut tavoitteet ja linjaukset ohjaavat ministeriöiden aluestrategioiden laadintaa ja sisältöä.

Ministeriöt hyväksyvät aluestrategiansa valtioneuvoston toimikauden toisen vuoden syyskuun puoleen väliin mennessä. Vaikuttavuuden parantamiseksi ministeriöiden aluestrategiat sisällytetään hallinnonalojen muihin strategisiin suunnitteluasiakirjoihin ja sektoripoliittikkojen toteuttamiseen. Aluestrategiat laaditaan yhteistyössä aluehallintoviranomaisten ja muiden hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa.

Aluestrategia laaditaan alueiden kehittämisen kannalta keskeisissä ministeriöissä, joita ovat työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne-

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

ne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, valtiovarainministeriö sekä sosi-
aali- ja terveysministeriö. Lisäksi aluestrategia laaditaan myös sisäasiainministeriössä,
jonka toiminnalla on välillisiä vaikutuksia alueiden kehittämiseen.

Alueiden kehittämiseen vaikuttavien toimenpiteiden poikkihallinnollista koordinoitua ja tu-
loksellisuutta tehostetaan osana alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnan työtä. Vas-
tuutahona on työ- ja elinkeinoministeriö.

Hallinnonalat esittävät hallituskauden lopussa selvityksen aluestrategioiden toteutumises-
ta hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmälle.

Maaseutu- ja kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmät ja saaristoasiain neuvottelukunta valmis-
televat ja seuraavat toimenpiteiden toteuttamista ja niistä raportoidaan alue- ja rakenne-
politiikan neuvottelukunnalle.

5.3. Kansalliset erityisohjelmat

***Alueiden kehittämisessä on teemoja, joiden osalta tarvitaan sekä eri sektoripolitiik-
kojen että eri toimijoiden toimenpiteiden yhteensovittamista. Valtioneuvosto voi
tarvittaessa käynnistää valitsemiinsa teemoihin liittyen uusia erityisohjelmia, joi-
den vetovastuu voi olla yhdellä tai useammalla ministeriöllä.***

Osaamiskeskusohjelma

Osaamiskeskusohjelman (OSKE, 2007–2013) toiminta-ajatuksena on kansainvälisesti
korkeatasoisen osaamisen hyödyntäminen alueellisten vahvuuksien pohjalta. Erityisenä
tavoitteena on nykyisellä kaudella osaamiskeskusten välisen yhteistyön lisääminen.

Osaamiskeskusohjelma on tärkein olemassa oleva politiikkaväline kansallisen ja alueläh-
töisen innovaatiokehittämisen keskinäisen synergian vahvistamisessa sekä hallituksen
em. tavoitteiden saavuttamisessa. Osaamisesta liiketoimintaa generoivan OSKE:n avulla
voidaan kytkeä paikallistason panostukset innovaatiostrategian painopistealueille ja näin
tukea eri puolilla maata sijaitsevan osaamisen hyödyntämistä kansallisena voimavarana.

Osaamiskeskukset tukevat osaamisen hyödyntämistä uusien liiketoiminta-avausten syn-
nyttämiseksi ja edistävät innovaatioyhteistyötä kaupunkiseudun avaintoimijoiden kesken.
OSKE myös kokoaa eri puolille maata sijoittunutta osaamista kansalliseksi resurssiksi
temaattisten verkostojen avulla.

Osaamiskeskusohjelman toimet ja voimavarat suunnataan uudelleen vuonna 2013 päät-
tyvän ohjelmakauden jälkeen. Uuden instrumentin valmistelun lähtökohtana on vahvistaa
innovaatiopolitiikan kansallisten ja aluelähtöisten toimenpiteiden synergiaa.

Kansallinen koheesio- ja kilpailukykyohjelma

Julkisen talouden tervehdyttäminen edellyttää voimakkaita säästötoimia julkisessa hallin-
nossa. Tämä koskee myös aluekehittämiseen ohjattuja määrärahoja. Tähän liittyen Ko-
heesio- ja kilpailukykyohjelma lopetetaan kansallisena aluekehittämisen erityisohjelmana
tämän vuoden lopussa.

KOKO on tukenut alueiden vahvuuksiin perustuvaa kehittämistä ja vahvistanut paikalli-
suutta. Hyviä käytäntöjä on tunnustettu ja levitetty innovatiivisesti, mutta niiden juurtumi-
nen vastaanottaville alueille on ollut hidasta. KOKO ei onnistunut integroitumaan maa-
kunnalliseen kehittämisjärjestelmään. Syksyllä 2011 toteutetussa KOKOjen arvioinnissa
maakuntien liitot ovat suhtautuneet KOKO-ohjelman vaikuttavuuteen kriittisesti.

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011

Ohjelman lopettaminen yksinkertaistaa järjestelmää, keventää hallintotaakkaa ja vahvistaa demokraattista kehittämisvarojen ohjausta maakunnissa. Jatkossa kehittämisvaroja ohjataan vahvemmin kehittämis- ja suunnittelujärjestelmään, joka tukeutuu konkreettisesti alueiden kehittämistä ohjaaviin strategioihin ja tulossopimuksiin.

Jatkossakin rahoitusta ohjataan kansalliseen kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikkaan. Vaikka KOKO -ohjelma päättyy, ohjelmaan kuuluneista verkostoista Innovaatio ja osaaminen, Luovat alat ja kulttuuri, Hyvinvointi sekä Venäjä saavat rahoitusta myös vuonna 2012. Maakunnat voivat halutessaan käytettävissään olevilla määrärahoilla rahoittaa entisten KOKO -alueiden kehittämistyötä myös vuonna 2012. Ohjelmille vuonna 2011 myönnetty varat ovat käytettävissä koko vuoden 2012.

5.4. Valtioneuvoston periaatepäätökset

Kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat laaditaan vaalikaudeksi.

Hallitusohjelman seurannan kehittämishankkeen (KOKKA) ehdotuksen mukaan selonteista ja periaatepäätöksistä luovutaan tai ne järjestetään kokonaan uudelleen.

Hallinnolla on kuitenkin tarpeen olla ohjausväline, jolla määritetään vakiintuneiden, osittain lainsäädäntöön perustuvien aluepolitiikan lohkojen, kaupunki-, maaseutu-, saaristopolitiikan, keskeiset tehtävät ja toimenpiteet vaalikaudella. Tällaisia välineitä ovat mm. kaupunkipolitiikan ja maaseutupolitiikan yhteistyöryhmien ja saaristoasiain neuvottelukunnan valmistelumat, ministeriöiden ja alueiden yhteistyönä vaalikaudeksi laaditut toimenpideohjelmat, jotka hyväksyy työ- ja elinkeinoministeriö hallituksen hallinnon ja aluekehityksen ministeriöryhmän käsittelyn jälkeen.

Tarvittaessa hallitus voi päättää uusien periaatepäätösten laatimisesta.

Neuvottelu- ja sopimustyyppisellä menettelyllä sovitaan eri osapuolten roolista ja vastuuksista alueellisessa tai teemoittaisessa kehittämisessä. Yhtenä välineenä tässä käytetään alueiden kehittämislain 28 §:n mukaista yhteistyösopimusta.

5.5. Aluekehittämisen voimavarat

Alueiden kehittämisen toimenpiteitä toteutetaan valtion talousarviossa osoitettujen varojen puitteissa.

Talousarvion laadinnan yhteydessä ministeriöt valmistelevat aluestrategioidensa pohjalta selvityksen toimintansa ja voimavarojensa alueellisesta kohdentumisesta ja niissä tapahtuvista muutoksista. Menettelyllä tuetaan valtioneuvoston päätöksentekoa ja annetaan eduskunnalle tietoa resurssien alueellisesta jaosta ja alueellisesta vaikuttavuudesta. Tavoitteena on saada aikaisempaa parempaa tietoa valtion talousarvion määrärahojen tai toimintapolitiikan muutoksista ja parantaa alueellisten vaikutusten arviointimahdollisuuksia.

Kunkin talousarviovuoden alussa ministeriöt esittelevät samassa valtioneuvoston yleis- tunnossa valtioneuvoston ohjesäännön 4 §:n 3 kohdan mukaisesti hallinnonalansa alueellisesti jaettavat määrärahat. Työ- ja elinkeinoministeriö ilmoittaa ministeriöille yhteisen esittelypäivän ja kokoaa esittelylistojen luonnosten perusteella yhteenvedon eri alueille suuntautuvista määrärahoista. Alueellisen toteutumisen kokonaiskuvan saamiseksi hyödynnetään Tilastokeskuksen tietoja alueellisesta kehityksestä.

6. TARVITTAVAT SÄÄDÖSMUUTOKSET JA LISÄSELVITYKSET

Käynnistetään seuraavat säädöksiä koskevat selvitykset:

- Selvitetään alueiden kehittämisestä säädetyn lain (1651/2009) ja rakennerahastolaki-
en (1401/2006, muutettu 1653/2009) yhdistäminen kansallisen ja EU-järjestelmän ja
ohjelmatyön saattamiseksi samaan lakiin. Neuvottelu- ja sopimusmenettelyn laajentu-
essa selvitetään muutostarpeet alueiden kehittämislakiin.
- Selvitetään tuen hakemista, myöntämistä, maksamista ja takaisinperintää koskevien
perussäännösten yhtenäistäminen. Tavoitteena on ainakin, että ELY-keskusten
myöntämissä tuissa olisi yhtenäiset perussäännökset. Pohjana voidaan käyttää
TEM:n rahoituslakia.
- Osana kuntauudistusta selvitetään metropolialueen tarkoituksenmukainen kunta- ja
palvelurakenne sekä selvitetään tarve metropolialuetta koskevalle erilliselle laille.

7. TAVOITEPÄÄTÖKSEN SEURANTA JA ARVIOINTI

Tavoitepäätöksen toteutumisen seurannasta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta seuraa tavoitepäätöksen ja hallinnonalojen aluestrategioiden toteutumista ja näihin liittyvää valtion aluehallinnon ohjausta.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä arvioidaan säännöllisesti alueiden kehittämistavoitteiden toteutumista sekä käsitellään hallinnonalakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä alueiden kehittämiseksi. Tarvittaessa tavoitepäätöstä tarkistetaan ja muutetaan ministerityöryhmän ehdotusten pohjalta.

Tavoitepäätöksen toteuttamiseen kuuluu jatkuva laadullinen seuranta. Käytännössä seurantatyö kytkeytyy tiiviisti hallinnonalojen aluestrategioiden laadintaan ja toteuttamiseen. Hallinnonalojen aluestrategioissa huolehditaan siitä, että tavoitepäätökseen kirjatut tavoitteet konkretisoidaan ja aikataulutetaan vastuutusten mukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa yleistä kehitystä kuvaavien taustaindikaattorien avulla alueilla tapahtuvaa kehitystä ja muutoksen suuntaa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö tuottaa aluetalouden kehityksen ennakointiaineistoa keskeisten indikaattoreiden avulla.

Maakuntaohjelmissa tulee ottaa huomioon tavoitepäätöksen linjaukset. Maakuntaohjelman mahdollisia tarkistuksia voidaan tehdä myös vuosittain laadittavien toteuttamissuunnitelmien yhteydessä. Tavoitepäätöksen linjausten ja tavoitteiden toteutumisesta aluehallintoviranomaisten toiminnassa huolehditaan tuloshjauksella.

Syksyllä 2013 laaditaan puoliväliarvointi tavoitepäätöksen toteutumisesta ja vaikuttavuudesta talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle.

8. TAVOITEPÄÄTÖKSEN VAIKUTUKSET

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien arvioinnista (200/2005) velvoittaa arvioimaan tavoitepäätöksen ympäristövaikutuksia. Lisäksi viranomaisten on tasa-arvolain mukaan edistettävä naisten ja miesten tasa-arvoa. Alueellisia vaikutuksia sisältävässä päätöksenteossa on huomioitava myös maaseutuvaikutukset. Seuraavassa laadullisessa arvioinnissa on pyritty tunnistamaan tavoitepäätöksen strategisten kehittämistavoitteiden ja

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011
painopisteiden vaikutuksia ja vaikutusten suuntaa. Vaikutusten tarkasteluun on sisällytetty erilaiset arviointinäkökulmat.

8.1. Vaikutukset talouteen, elinkeinoihin ja aluerakenteeseen

Tavoitepäätöksellä ei ole välittömiä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Tavoitteita toteutetaan valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa. Valtion aluekehitystoimia varten osoitetaan eri hallinnonaloilla määrärahat valtion talousarviossa. Ennen kaikkea parannetaan käytössä olevien voimavarojen tehokasta kohdentamista kaikilla hallinnonaloilla toimenpiteiden vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantamiseksi.

Päätöksen keskeisenä tavoitteena on alueiden kilpailukyvyyn ja taloudellisen kasvun vahvistaminen alueiden vahvuuksia hyödyntämällä. Nykyistä tasapainoisempi alueellinen kasvu edistää parhaiten kokonaistaloudellista kasvua tuotannontekijöiden optimaalisemman käytön kautta. Tuotannon, työllisyyden ja aluerakenteen tasapainon paraneminen voi vahvistaa myös valtion- ja kunnallistaloutta. Tavoitteet toteutuessaan lisäävät alueiden vetovoimaisuutta, jolla on vaikutusta sekä ihmisten asuinpaikan että yritysten sijoittumispaikan valinnassa.

Päätöksessä on useita tavoitteita, jotka liittyvät mm. yritystoiminnan edellytysten ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseen, elinkeinorakenteen uudistamiseen ja monipuolistamiseen, energiantuotannon ja -teknologian sekä palvelutuotannon kehittämiseen. Toteutuessaan nämä tavoitteet luovat uusia ja uutta osaamista vaativia työpaikkoja sekä yrittämisen mahdollisuuksia koko maassa, sekä kaupunkialueilla että maaseudulla.

Työmarkkinoiden toimivuuden parantamisella pyritään turvaamaan erityyppisillä alueilla yritysten työvoiman saanti, työnhakijoiden työllistyminen ja osaamisen monipuolinen kehittyminen. Päätöksen tavoitteilla edistetään koulutuksen osuvuutta ja tiiviitä työelämäyhteyksiä kaikilla koulutusasteilla sekä työelämän laatua. Alueiden kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että työntekijöitä löytyy jatkossakin keskeisiin koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalvelutehtäviin kattavasti koko maassa.

Päätöksen tavoitteilla kehitetään aluerakennetta ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Näin pyritään edistämään erilaisten alueiden sekä kaupunkien ja maaseudun välistä vuorovaikutusta, ylimaakunnallista yhteistyötä ja kehittämisvyöhykkeiden syntymistä sekä yhdyskuntarakenteiden eheytymistä siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa.

Tavoitteet yhdyskuntarakenteen eheyttämisestä pääkaupunkiseudulla ja muilla kasvavilla kaupunkiseuduilla sekä taajamissa ja kylissä parantavat yhdyskuntarakenteen toimivuutta ja taloudellisuutta. Kylien ja maaseudun muiden keskusten tukeminen voi osaltaan parantaa ympäröivien haja-asutusalueiden kehitysedellytyksiä.

Koska päätöksen tavoitteet korostavat yleisesti taloudellisen kasvun aikaansaamista ja saavutettavuuden parantamista, voivat ne myös lisätä liikenteen määrää. Mahdollisia haittoja voidaan kuitenkin pienentää hyvällä suunnittelulla ja eri toimijoiden yhteistyöllä. Nopeiden tietoliikenneyhteyksien turvaamisella voidaan myös osaltaan vähentää liikennetarpeita.

Kaupunkiseuduilla ja keskuksissa asuntorakentamista suunnataan hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle ilmastopolitiikan päästövähennystavoitteiden ja yhdyskuntarakenteen taloudellisuuden edellyttämällä tavalla. Tavoitteet saattavat toteutuessaan lisätä väestön muuttoa alueille, jonne rakentaminen kohdentuu. Toisaalta tavoitteiden toteutuminen vähentää jätevesikuormitusta.

8.2. Vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin

Alueiden kehittämistavoitteissa pyritään mm. lisäämään työllisyyttä, parantamaan palvelujen saatavuutta, mahdollistamaan osaamisen vahvistaminen koko elämänkaaren ajan, huolehtimaan hyvästä ja viihtyisästä elinympäristöstä sekä puhtaasta ja monimuotoisesta luonnosta. Näiden tavoitteiden toteutumisella on suoria vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin.

Elinkeinoelämän ja alueellisten työmarkkinoiden kehittämisellä on ihmisten ja yhteisöjen kannalta pääasiassa myönteisiä vaikutuksia. Yritystoiminnan ja elinkeinoelämän vahvistaminen lisää työllisyyttä ja näin parantaa kotitalouksien toimeentuloa. Tavoitteiden mukainen taloudellisen kasvun ja työllisyyden paraneminen erityyppisillä alueilla ja puolilla maata vahvistaa perheiden mahdollisuuksia asuinpaikan valintaan.

Monipuolisella ja korkeatasoisella koulutuksella varmistetaan mahdollisimman laaja yleisivistys ja luodaan edellytyksiä osaamisen, innovatiivisuuden, luovuuden ja uudistumisen vahvistamiselle kaikilla alueilla. Koulutuksen kehittäminen tukee alueen sosiaalista ja inhimillistä pääomaa ja edistää ihmisten hyvinvointia. Koulutuspalveluiden saatavuus ja saavutettavuus vaikuttavat myönteisesti eri väestöryhmiin, erityisesti lasten ja nuorten elämänlaatuun sekä kehittymismahdollisuuksiin.

Kuntarakenteen uudistamisella pyritään turvaamaan yhdenvertaiset kunnalliset palvelut koko maassa. Haasteena on erityisesti palvelujen saavutettavuuden turvaaminen autottomille ja ikääntyville kotitalouksille sekä haja-asutusalueilla että kaupunkialueilla. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen seurauksena palvelujen saavutettavuus voi parantua keskuksissa. Maaseudulla palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden takaamiseksi kehitetään uusia tapoja palvelujen tuottamiseen, mikä parantaa palvelujen saavutettavuutta.

Päätöksellä ei ole välittömiä vaikutuksia eri väestöryhmien asemaan, mutta päätös vaikuttaa monin tavoin ihmisten elinympäristöihin ja olosuhteisiin ja siten sillä voi olla vaikutuksia eri väestöryhmiin. Päätöksessä on tunnistettu sosiaalisen kestävyuden tärkeys ja tehty linjauksia sen vahvistamiseksi. Syrjäytymisen ehkäiseminen nähdään suurena haasteena alueiden kehittämisessä sekä kaupunkien sisällä että harvaan asutulla maaseudulla. Siksi aktiivista kansalaisuutta, yhteiskunnallista osallisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa vahvistetaan edelleen. Erityisesti nuorison ja lasten hyvinvointiin kiinnitetään huomiota ennaltaehkäisevällä toiminnalla. Toteutuessaan tavoitteet vahvistavat sosiaalista koheesiota ja vähentävät eri väestöryhmien välisiä hyvinvointieroja. Tavoitteiden toteutamisessa otetaan huomioon miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistäminen.

Tavoitteissa kiinnitetään huomiota maahanmuuttajien kokonaisvaltaisen kotouttamisen kehittämiseen ja monikulttuurisuuden edistämiseen. Mikäli kotouttamistoimenpiteissä ei onnistuta, on tällä merkittäviä kielteisiä vaikutuksia sekä maahanmuuttajien että alueen kantaväestön hyvinvointiin.

Alueiden kehittämistavoitteilla pyritään vaikuttamaan siihen, että jokaisella ihmisellä tulee olemaan mahdollisuus ja valmiudet osallistua tietoyhteiskuntaan ja digitaaliseen maailmaan esteettömästi varallisuudesta, terveydentilasta, taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta.

Päätöksen yhtenä tavoitteena on kehittää maaseudun ja saariston elinvoimaisuutta. Väestön elinolosuhteiden parantaminen ja julkisten palvelujen turvaaminen tulevat olemaan erityisen huomion kohteena. Päätöksen tavoitteilla on toteutuessaan positiivisia vaikutuk-

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011
sia maaseudun ihmisiin, yhteisöihin ja toimijoihin. Päätöksen toteuttamisessa huomioidaan maaseutuvaikutukset.

8.3. Vaikutukset ympäristöön ja luonnonvaroihin

Päätöksen tavoitteissa ja niiden toteutuksessa huomioidaan ympäristöasiat läpäisyperiaatteilla. Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi päätökseen on kirjattu useita tavoitteita, kuten vihreän talouden edistäminen, energia- ja materiaalitehokkuuden parantaminen, uusiutuvan energian hyödyntäminen, yhdyskuntarakenteen eheyttäminen sekä liikennejärjestelmän kokonaisvaltainen kehittäminen ja liikkumisen tarpeen vähentäminen. Päätöksen tavoitteet toteutuessaan edistävät luonnonvarojen ja materiaalien kestävää, taloudellista ja innovatiivista hyödyntämistä.

Alueiden elinkeinorakenteen uudistamisella ja monipuolistamisella sekä aluetalouksien vahvistamisella on lähtökohtaisesti luonnonvarojen käyttöä, liikennettä, energian kulutusta ja päästöjä lisääviä vaikutuksia. Alueellisesti tai paikallisesti voi syntyä haittoja myös silloin, jos alueen vahvuudet perustuvat vahvasti luonnonvarojen hyödyntämiseen. Päätöksessä korostetaan, että alueen luonnonvarojen hyödynnettäessä tulee ottaa huomioon ympäristön kestävyys ja alueen asukkaiden hyvinvointi.

Uusiutuvan energiankäytön lisäämiseen ja ekotehokkuuden tukemiseen tähtäävät toimenpiteet ovat kokonaisuudessaan ympäristölle myönteisiä. Uusiutuvien energianlähteiden hyödyntämisessä ympäristön kannalta ratkaisevaa on kestävyys ja luonnon kantokyvyn huomioon ottaminen. Uusiutuville energialähteillä vähennetään päästöjä, energian käytöstä aiheutuvat päästöt ovat puhtaampia ja energiaraaka-aineen käyttö on mahdollista toteuttaa kestävästi. Hajautettu energiantuotanto vähentää kuljetustarpeita ja kuljetuksista syntyviä päästöjä.

Uusiutuvan energiantuotannon vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan sekä elolliseen luontoon ovat pääosin positiivisia. Energiankäytön merkittävä lisääntyminen voi kuitenkin aiheuttaa riskejä esimerkiksi luonnon monimuotoisuudelle, maisemalle, väestön hyvinvoinnille, eliöstölle sekä vesistöiden tilaan ja veden laatuun. Energiatuotantolaitokset voivat paikallisesti vähentää viihtyisyyttä. Keskeistä riskien hallinnassa on huolellinen ja avoin sijoittumispäätösten valmistelu, tiedon lisääminen mahdollisista ympäristövaikutuksista ja hyvistä käytännöistä sekä julkinen ohjaus.

Alueiden kehittämisessä korostuu saavutettavuus yhtenä alueiden elinvoimaisuuden perustana. Yhdyskuntarakenteen eheytyminen keskuksissa keskittää liikenteen päästöjä suppeammalle alueelle, mikä saattaa korostaa päästöjen paikallisia haittavaikutuksia. Kasvavan liikenteen haittoja voidaan vähentää kaavoituksen ohjauksella ja hyvällä suunnittelulla. Tehokkaat tietoliikenneyhteydet ja -palvelut vähentävät liikkumisen tarvetta ja liikenteen päästöjä. Liikenteen päästöjä pienentävät erityisesti aikaisempaa ympäristöystävällisemmät liikennepolttoaineet ja nykyistä vähemmän polttoainetta kuluttavat ajoneuvot.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää ihmisten kulutustottumusten muuttumista, energiansäästötoimenpiteitä, materiaalien ja ravinteiden kierron parantamista sekä energiankäytön tehostamista asumisessa ja rakentamisessa. Rakentaminen aiheuttaa luonnonvarojen käytön lisääntymisen ohella paikallisesti mutta lähinnä väliaikaisesti päästöjä ja melua.

Päätöksen tavoitteilla pyritään edistämään alueiden sopeutumista ilmastonmuutokseen. Paikallisesti tulee tunnistaa kunkin alueen haavoittuvuustekijät, uhat ja mahdollisuudet sekä toimijat onnettomuus- ja häiriötilanteissa sekä valmistettava suunnitelma niiden hal-

ohessa tiedoksi VN:n hyväksymä alueiden kehittämisen tavoitepäätös 16.12.2011
litsemiseksi. Vesi- ja energiahuollon peruspalveluista ja -turvallisuudesta pitää pystyä
huolehtimaan myös erityistilanteissa kaikilla alueilla.

Tavoitteet edistävät elinvoimaisen kulttuuriympäristön ja -perinnön säilymistä ja niiden
huomioonottamista aluekehittämisen voimavarana.